ΔΗΜΟΣ ΣΚΥΡΙΩΝ

Ορνιθολογική
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Σκύρος: οδοιπορικό στις 4 εποχές του χρόνου

Οικοτουριστικός Οδηγός

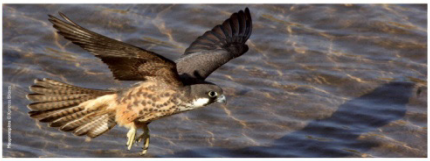

Περιήγηση ● Πεζοπορικές Διαδρομές ● Παρατήρηση Πουλιών ● Χάρτες ● Χλωρίδα & πανίδα ● Λαογραφία ● Ιστορία

LIFE09 NAT/GR/000323

Σκύρος: οδοιπορικό στις 4 εποχές του χρόνου

Οικοτουριστικός Οδηγός

Επιμέλεια έκδοσης:
Ρούλα Τρίγκου

Κείμενα:
Χρυσάνθη Ζυγογιάννη & Ρούλα Τρίγκου
Ορνιθοτουριστικός Οδηγός: Νίκος Προμπονάς/ NCC

Γραφιστική Επιμέλεια:
Sandipo

Εκτύπωση:
Colorprint - Τσεκούρας Ε.Π.Ε.

LIFE09 NAT/GR/000323

Η έκδοση έχει δημιουργηθεί στο πλαίσιο του Προγράμματος LIFE+ Φύση και Βιοποικιλότητα «Επιδεικτική εφαρμογή της προσέγγισης"Σχέδιο Δράσης για τη Βιοποικιλότητα" προς όφελος της βιοποικιλότητας σε ένα νησί του Αιγαίου, τη Σκύρο» που υλοποιείται από τον Δήμο Σκύρου σε συνεργασία με την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία και την ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού με τη συνεισφορά του χρηματοδοτικού μέσου LIFE+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη συγχρηματοδότηση του Πράσινου Ταμείου.

Τηλ. 22220 91618 | e-mail: skyroslife@gmail.com | Facebook: SkyrosLife | www.skyroslife.gr

Αντί προλόγου

Απόσπασμα από το βιβλίο «ΣΚΥΡΟΣ» της Σκυριανής λαογράφου Νίκης Πέρδικα, 1940

… θα ήθελα να σας πάρω μαζύ μου το πρωϊ την Πρωτοχρονιά απολείτουργα, να πάμε στο Σ'λήνα, και στην Αναβάλ'σα, να δούμε τις Σκυριανές κοπέλλες, σαν θα ΄ρθουν να πάρουν το νιό νερό, να δροσίσουν τα σπίτια τους, πως θα ρίξουν στην πηγή τις φιλιές τους - βασιλόπιττα, σύκα, σταφίδες, μύγδαλα, μουστόπ'τες κι' ό,τι άλλα καλούδια έχει η καθεμιά - για να φιλέψουν και να γλυκάνουν τα νερά, μουρμουρίζοντας με λαχτάρα την ευχή τους στη νερομάννα. «Ως τρέχουν τα νερά, έτσι να τρέχουν τα καλά μες στο σπίτι μας!»

(…) Να δούμε, σά θα πάμε να ΄φχηστούμε τη μ'λώνισσα, πως θ' ασημώσει και θα γλυκάνει το μύλο της και κείνη, και να πάρομ' από τα χέρια της την αφράτη φτάζυμη μ'λόπ'τα, την πήττα που ο μύλος χαρίζει στους πελάτες του, ζυμωμένη με μαστίχα και κανελλογαρύφαλλα, απ' το πιο διαλεχτό αλεύρι και στολισμένη από πάνω με πλουμούδια.

(…) αι τη μέρα των Φώτων να ρθούμε πάλι με τις εικόνες (τη λιτανεία) στην Αναβάλ'σα, να δούμε, σά θ' αγιάσουν τα νερά, πως θα βουτήξουν όλοι οι άρρωστοι, μικροί και μεγάλοι, για να γιατρευτούν, να γίνουν καλά.

Να πάρομε και μείς το νερό, που θ' αγιάσομε το σπίτι και τα χτήματα.

Και το δειλινό, σαν ο ήλιος γέρνει πίσω απ' τα βουνά, οι σκιές μακραίνουν κι' ο αγέρας δροσάζει και φέρνει από μακριά τον αντίλαλο απ' τις καμπάνες, που σημαίνουν αργά και λυπητερά για το νύμφιο, να πάρομε το δρόμο για το χωριό ανάμεσα στις ανθισμένες χαλαδρομιές και τ' αμπελάγρια, που μυρώνουν με την πνοή τους την Απριλιάτικη νύχτα.....

Θα ήθελα ακόμα να σας έπαιρνα, να πηγαίναμε μαζύ στον Άγιο Άρτεμη, στη χάρι του, να κυλιστούν οι νέοι για την υγειά τους στην κατρατσόλα, τον απότομο γλιστερό βράχο, ενώ πέρα μακριά στο βάθος αφροκοπά ανταρεμένη η θάλασσα. Και μείς να κόψομε απ' τα ωραία, μονά, πεντάφυλλα, άγρια γαρουφαλλάκια, τα άσπρα και τα άλικα, που ευωδιάζουν όλη τη γύρω εξοχή.

Ν' ακούσομε και το τραγούδι τους, όπως το σιγοτραγουδούν τα παλληκάρια, κυττάζοντας, αδιάφορα τάχα καθένας, κατά την αγαπημένη, που τους μοιάζει στο χρώμα και τη φρεσκάδα:

Γαρύφαλλο τ' Άγι- Αρτεμιού
με την καρδιά μου σ' αγαπού!

Ν' ανέβομε στον Όλυμπο, το καταπράσινο βουνό, να προσκυνήσομε την Παναγιά τη Λυμπιανή, θεμελιωμένη πάνω σε αρχαίου ναού μάρμαρα, κι' ανάβοντας ευλαβικά το κεράκι μας μπρος στο μισοσβησμένο της Παναγιάς εικόνισμα, ν' ακούσομε, άθελά μας, το τάξιμο της μικρής ερωτευμένης, όπως το μουρμουρίζει με λαχτάρα:

Ω Παναγιά μου Λυμπιανή, να ρθου να σ' ασβεστώσου,
να πάρου τσείνε π' αγαπού, του χρόνου να σε ζώσου!

Να πάμε στον Άη-Μάμα, τον προστάτη των τσοπάνηδων, να δούμε το εκκλησάκι του χτισμένο κι' αυτό πάνω στα ερείπια αρχαίου ναού, του Πανός ίσως, όπως λένε οι αρχαιολόγοι.

Να δούμε το κοπάδι του απ' τ' αρνιά, που του φέρνουν οι τσοπάνηδες, για να μη ζηλεύει - φθονερόν γάρ το θείον - και να τους φυλάει τα ρίφια τους από κάθε κακό.

Η παράδοσι θέλει τον Άη - Μάμα τσοπάνη, γι' αυτό και τον ζωγραφίζουν με το στραβοράβδι των τσοπάνηδων στο χέρι.

Έτσι βλέπομε ότι και δώ, όπως στα περισσότερα της Ελλάδος μέρη, οι αρχαίοι θεοί παραχώρησαν αναγκαστικά στη νέα θρησκεία τους τόπους της λατρείας τους, κράτησαν όμως ζωντανές στη συνείδησι του λαού τις κυριώτερες ιδιότητές τους και γενναιόδωρα τις κληροδότησαν στους αγίους του Χριστιανισμού, που τους διαδέχτηκαν.....

Να πάμε να πιούμε νερό απ' το Νύφι, τη δροσερή πηγή, που φύλαξε τη θύμησι απ' τις αρχαίες Νύμφες και τη λατρεία τους στην ονομασία της. Όπως φύλαξαν τη θύμησι απ' τα χαμένα ιερά η θέμι, το Άρη, το Αρτεμίσι και τόσες άλλες τοποθεσίες στο νησί.

Να πλανηθούμε παντού, στις γελαστές ακρογιαλιές και στα δύσβατα μονοπάτια του Όρους και του Βουνού, στις πρασινάδες του καλλιεργημένου κάμπου με τα δροσερά και διάφανα νερά, στις ρεματιές τις λουλουδιασμένες μ' όλων των λογιών τ' αγριολούλουδα.

Να κόψομε κυκλαμιές κι αγριόκρινα, αρκόβατους κι' αγιοκλήματα, να στολίσομε τα εκκλησάκια, που με το καλοπλυμένο σκέπασμα της Άγια - Τράπεζας, το πάτωμα φρεσκοσαιρμένο και το καντηλάκι αναμμένο από ευλαβικά γυναικεία χέρια, σε κάθε κορφή βουνού, σε κάθε ρεματιά, πάνω στην άκρια των βράχω στο γκρεμνό, ή κάτω στ' ακροθαλάσσι, ολόλευκα προβάλλουν, λές και καλούν τους πιστούς στη μόνη αληθινή κι' αιώνια λατρεία της ονειρεμένης γύρω ωμορφιάς.

(....) Να σηκωθούμε μαζύ με τη νοικοκυρά απ' τα μεσάνυχτα, να ξυπνήσομε το φτάζυμο, χτυπώντας τρείς φορές το προζ'μερό, πού το έχομε σκεπασμένο, και λέγοντάς του σιγανά, για να μην το τρομάξομε:

- « Ξύπνα, ξύπνα, είναι ώρα!»

Κι' αν αργεί να φουσκώσει, να το σκεπάσομε με το σουρέλο ενός γερού παλληκαριού, για ν' ανέβει γρήγορα, και να προλάβομε, ν' αναπιάσομε το προζύμι μας με την ώρα του.

(....) Να περάσομε, την ώρα που βγαίνει ο ήλιος, με τη βάρκα, κάτω απ' τη Διατρυπ'τη σπηλιά, να δούμε πως φεγγοβολούν οι βράχοι της στις πρώτες ηλιαχτίδες, με μυριόχρωμες απόκοσμες αναλαμπές.

Να κυνηγήσομε τ' αγριοπέριστερα, ως βγαίνουν κοπαδιαστά απ' τις φωλιές τους μέσ' απ' τις κουφάλες των βράχων και τις παραμυθένιες σπηλιές.

(....) Να πάμε πέρα στα Βρυκολακονήσια, στον Άγι- Αρμόλαο, να προσκυνήσομε και ν' αφήσομε στο νησί τα κακούδια μας - κομμάτι από ρούχο, λίγα μαλλιά ή νύχια κομμένα - για να μας λευτερώσει απ' τις αρρώστιες και τα κακά μας.

Κι' επειδή τον Ιούλιο, που είναι η γιορτή του, φυσάνε τα μελτέμια και δυσκολεύουν τη βάρκα με τους προσκυνητές ν' ακοστάρει, να τον παρακαλέσομε τραγουδιστά να μας βοηθήσει στο ταξίδι μας:

Άγι- Αρμόλαε, τσαί κάμε
πρύμο τον τσαιρό να πάμε!.....

Περιεχόμενα

Εισαγωγή

1. Η Φυσική Κληρονομιά της Σκύρου
2. Τοπίο και άνθρωποι
3. Το όρος Κόχυλας στη νότια Σκύρο
4. Κέδροι, σφενδάμια και αγριολούλουδα
5. Το Σκυριανό άλογο
6. Οι πολύτιμες νησίδες της Σκύρου
7. Η Σκύρος την Άνοιξη
8. Η Σκύρος το Καλοκαίρι
9. Η Σκύρος το Φθινόπωρο
10. Η Σκύρος τον Χειμώνα
11. Ορνιθοτουρισμός
12. Τοπική κουζίνα και προϊόντα
13. Χρήσιμα Τηλέφωνα
14. Χάρτης

Εισαγωγή

Η παρούσα έκδοση δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος LIFE+ Φύση και Βιοποικιλότητα «*Επιδεικτική εφαρμογή της προσέγγισης "Σχέδιο Δράσης για τη Βιοποικιλότητα" προς όφελος της βιοποικιλότητας σε ένα νησί του Αιγαίου, τη Σκύρο*» (SKYROSBIODIVERSITY LIFE09 NAT/GR/000323), που υλοποιείται από τον Δήμο Σκύρου κατά την περίοδο 2010 - 2016, σε συνεργασία με την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία και την ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, με τη συνεισφορά του χρηματοδοτικού μέσου LIFE+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη συγχρηματοδότηση του Πράσινου Ταμείου.

Στον οικοτουριστικό οδηγό που κρατάτε στα χέρια σας, γίνεται μία προσπάθεια από τους συντελεστές του να προβληθούν οι φυσικές ομορφιές του νησιού, σε συνδυασμό με την ιστορία και την παράδοσή του, προτείνοντας συγκεκριμένες δραστηριότητες για όλες τις εποχές του χρόνου.

Αποτελεί μέρος των δράσεων του Προγράμματος LIFE SKYROSBIODIVERSITY προς την προώθηση στη Σκύρο ενός μοντέλου βιώσιμου τουρισμού, φιλικό προς τη βιοποικιλότητα, συνδεδεμένο με τη γη και τα τοπικά προϊόντα, με άξονα την προστασία και τη διατήρηση του φυσικού πλούτου και πάντα με σεβασμό προς τον άνθρωπο. Σε συνεργασία με ειδικούς και με τη βοήθεια των κατοίκων του νησιού το πρόγραμμα αναπτύσσει δραστηριότητες όπως ο φυσιολατρικός τουρισμός, ο πεζοπορικός και ο τουρισμός ορνιθοπαρατήρησης, που απευθύνονται σε ειδικές ομάδες επισκεπτών και εκτός υψηλής τουριστικής περιόδου, διευρύνοντας έτσι σημαντικά την τουριστική περίοδο. Τα οφέλη της ανάπτυξης του οικοτουρισμού, ενός κλάδου ταχύτατα αναπτυσσόμενου, είναι πολλαπλά για το οικονομικό και βιοτικό επίπεδο της τοπικής κοινωνίας. Εκπληρώνεται με αυτόν τον τρόπο και η επιθυμία των κατοίκων της Σκύρου για την ανάπτυξη ενός ήπιου μοντέλου τουρισμού που θα τους επιτρέψει να παραδώσουν το νησί με αξιοπρεπή τρόπο στις μελλοντικές γενιές.

Η Σκύρος σε αριθμούς

- ✓ Το μεγαλύτερο νησί των Βορείων Σποράδων
- ✓ Έκταση: 209 τ.χλμ.
- ✓ Συνολική έκταση με τις γύρω νησίδες: 220 τ.χλμ.
- ✓ Μήκος ακτογραμμής: 130 χλμ.
- ✓ Περιλαμβάνει 32 μικρότερα νησιά και βραχονησίδες
- ✓ Μόνιμοι κάτοικοι: περίπου 3.000
- ✓ Απόσταση από την Κύμη Ευβοίας: 24 ναυτικά μίλια
- ✓ Χρήσεις γης: 5,8% καλλιεργούμενη γη, 26,40 % δάση, 61,18% βοσκότοποι, 0,54 υδάτινες επιφάνειες και 5,80 οικιστική χρήση

Ταξιδέψτε στη Σκύρο Υπεύθυνα

- ✓ Σεβαστείτε τη φύση της Σκύρου, μην αφήνετε σκουπίδια στις παραλίες, προστατέψτε τα φυτά και τα ζώα
- ✓ Μην πλησιάζετε σε κοντινή απόσταση και αποφύγετε κάθε μη αναγκαία αποβίβαση στις ακατοίκητες νησίδες της Σκύρου από τον Φεβρουάριο έως τον Οκτώβριο
- ✓ Επιλέξτε καταλύματα που εφαρμόζουν περιβαλλοντικά καλές πρακτικές
- ✓ Δοκιμάστε την τοπική κουζίνα
- ✓ Ενισχύστε την τοπική οικονομία αγοράζοντας τοπικά προϊόντα όπως τυρί, μέλι, φάβα, βότανα
- ✓ Επισκεφτείτε τα τοπικά εργαστήρια ξυλογλυπτικής, κεραμικής, παραδοσιακών κεντημάτων, τις εκθέσεις λαϊκής τέχνης και τους χώρους ντόπιων καλλιτεχνών
- ✓ Ενημερωθείτε για την προσπάθεια φορέων και συλλόγων για τη φύση της Σκύρου, όπως τα προγράμματα υιοθεσίας και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης των Σκυριανών αλόγων

1. Η Φυσική Κληρονομιά της Σκύρου

Στην καρδιά του Αιγαίου Πελάγους, η Σκύρος είναι ένα νησί γνωστό για τον χαρακτήρα του, τον πολιτισμό, την πλούσια παράδοση, την αυθεντικότητά του. Είναι ακόμα γνωστή για τα Σκυριανά άλογα, μία μοναδική στον κόσμο φυλή αλόγων. Είναι όμως και ένα νησί που έχει κάθε λόγο να περηφανεύεται στην Ελλάδα αλλάκαι διεθνώς, για τα μοναδικά στοιχεία φυσικής κληρονομιάς που διαθέτει όπως:

- Τη μεγαλύτερη αποικία Μαυροπετρίτη *(Falco eleonorae)* στον κόσμο.
- Τη μεγαλύτερη αποικία Υδροβάτη (*Hydrobates pelagicus*) στην Ελλάδα.
- Μια από τις σπουδαιότερες θαλάσσιες Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά (IBA) στην Ελλάδα, στην οποία αναπαράγονται και τα 5 είδη θαλασσοπουλιών που φωλιάζουν στη χώρα μας (ως τώρα μοναδική τέτοια περίπτωση).
- Μια πολύ πλούσια χλωρίδα με αρκετά στενοενδημικά και ενδημικά είδη, κάποια από τα οποία με μοναδική εμφάνιση σε συγκεκριμένους τόπους.
- Την ενδημική σαύρα της Σκύρου (*Podarcis gaigeae*)
- Τα μεταναστευτικά πουλιά της Σκύρου
- Τα θαλάσσια λιβάδια Ποσειδωνίας (*Posidonia oceanica*)
- Το μοναδικό τοπίο του Κόχυλα στη νότια Σκύρο
- Τα καλοδιατηρημένα φυσικά και ανθρωπογενή τοπία
- Την ιδιαίτερη πολιτιστική κληρονομιά
- Την ιδιαίτερη αγροτική βιοποικιλότητα, η οποία μάλιστα έχει συμπεριληφθεί στον εθνικό κατάλογο των προστατευόμενων ποικιλιών από γενετική διάβρωση.
- Οι υγρότοποι και οι αρχαιολογικοί χώροι του νησιού
- Τα σκυριανά προϊόντα λαϊκής τέχνης
- Η φάβα και τα υπόλοιπα αξιόλογα προϊόντα της σκυριανής γης

2. Τοπίο και άνθρωποι στο πέρασμα των χρόνων

Το έδαφος, η φύση και οι κάτοικοι της Σκύρου ενέπνευσαν τα ονόματα και τους χαρακτηρισμούς του νησιού στην αρχαιότητα: Σκύρος (σκληρό και λιθώδες έδαφος, μικρό κομμάτι από τα λαξέματα της πέτρας), Πετραία (πετρώδης), Ανεμόεσσα (ανεμώδης), Πελαγία (ξανοιγμένη στο πέλαγος), Λατύπη (πετρώδης), Πελασγία (νησί που κατοικείται από τους Πελασγούς). Η μακραίωνη ιστορία της, οι μυθολογικές της αναφορές, οι πολιτιστικές της ιδιαιτερότητες, η φυσική της κληρονομιά και κυρίως οι κάτοικοι συνθέτουν την ιδιαίτερη ταυτότητα του τόπου.
Η τεκτονική και γεωλογική σύνθεσή της δείχνει την πιθανή ύπαρξη, σε άγνωστους χρόνους, δύο ξεχωριστών νησιών που ενώνονται σήμερα από τον ισθμό στην περιοχή Καλικρί, μήκους 4 περίπου χιλιομέτρων. Έτσι, δύο ακραία διαφορετικές εικόνες επικρατούν στο τοπίο της Σκύρου: το βόρειο τμήμα, η Μερόη, μέρος ήμερο, με μεγάλες καλλιεργήσιμες εκτάσεις, ξεχασμένα αλώνια, ξωκλήσια και πευκοδάση που καταλήγουν σε όμορφες παραλίες και το νότιο τμήμα του νησιού, το «Βουνό», περιοχή προστατευόμενη με σπάνια είδη φυτών και ζώων, ιδανικός τόπος για τα αιγοπρόβατα των Σκυριανών και φυσικός χώρος διαβίωσης του Σκυριανού αλόγου.

Πολλά μυθικά πρόσωπα όπως ο Θησέας, ο Αχιλλέας, ο Νεοπτόλεμος και ο Βασιλιάς Λυκομήδης έχουν συνδεθεί με την Σκύρο. Η μυθολογία θέλει τον Αχιλλέα να αναχωρεί από τη Σκύρο για τον πόλεμο της Τροίας, από ένα μικρό λιμάνι που ονομάζεται μέχρι τις μέρες μας **Αχίλλι**.

Ανασκαφικά ευρήματα διαφόρων θέσεων στη Σκύρο χρονολογούνται την νεολιθική περίοδο (5500-2900 π.Χ.) και οικισμοί ή εγκαταστάσεις εντοπίζονται την πρώιμη εποχή του Χαλκού (2900-1900 π.Χ.). Πρώτοι κάτοικοι θεωρούνται οι Πελασγοί ή οι Κάρες, Τυρρηνοί, φύλο των Πελασγών, που κατοίκησαν επίσης τη Λήμνο και την Ίμβρο. Πιθανολογείται επίσης, ότι το νησί είχε καταληφθεί από τους Κρήτες στην φάση των Μινωικώναποικισμών, με επικεφαλής τον βασιλιά Ενυέα, γιό του Διονύσου και της Αριάδνης, ο οποίος εκδιώχτηκε από τον Αχιλλέα. Η κρητική κυριαρχία τελειώνει με την εισβολή των Δολόπων - φύλο Αιολικό - οι οποίοι ζούσαν κυρίως από την πειρατεία. Πάντως δεν έχει καθοριστεί με ακρίβεια, στη Σκύρο και όχι μόνο, το πότε και που κυριάρχησαν τα φύλα των Πελασγών και των Δολόπων. Η Σκύρος ακόμα, ήταν το νησί στο οποίο η θέτις έκρυψε τον γιό της Αχιλλέα για να μην πάρει μέρος στον Τρωικό πόλεμο και το νησί όπου ο Θησέας, εξόριστος από την Αθήνα, βρίσκει το θάνατο αφού ο βασιλιάς της Σκύρου Λυκομήδης, τον γκρεμίζει από τα βράχια στη θάλασσα. Ο Θουκυδίδης αναφέρει ότι όταν ο Κίμων κατέλαβε τη Σκύρο, το 470 π.Χ., στο νησί κατοικούσαν οι Δόλοπες, τους οποίους έδιωξε, και εγκαθιστώντας Αθηναίους κληρούχους την μετέτρεψε σε Αθηναϊκή αποικία. Η Σκύρος ανήκε στην Αθηναϊκή Συμμαχία της «νησιωτικής» περιοχής και πλήρωνε συμμαχικό φόρο.

Μέχρι τα τέλη του 2ου αιώνα μ.Χ. η Σκύρος ανήκει στην αθηναϊκή κυριαρχία με μικρές διακοπές, ώσπου ο Σεπτίμιος Σεβήρος αποφασίζει να την προσαρτήσει στη Μακεδονία. Κατά την Βυζαντινή περίοδο ανήκει στο θέμα του Αιγαίου πελάγους. Τον πρώτο αιώνα μ.Χ., η Σκύρος αντιμετωπίζει πειρατικές επιδρομές που τις καταστέλλει ο Πομπήιος. Κατά διαστήματα δέχεται εισβολές και λεηλασίες από τους Ερούλους (267 μ.Χ. και αργότερα από τους Σαρακηνούς, την εποχή του Λεόντος

του Σοφού (886-912 μ.Χ.). Έπειτα, το 1207, κυριεύεται από τους Ενετούς. Το 1403, αφού κατακτάται από τους Οθωμανούς αποδίδεται στους Έλληνες, αλλάεπανακτάται από τους Ενετούς το 1453. Το 1470 οι Οθωμανοί στο πλαίσιο της εκστρατείας τους για την άλωση της Χαλκίδας επιτίθενται στη Σκύρο, με την Ενετική φρουρά να αποσύρεται στο κάστρο, ενώ οι κατακτητές πυρπολούν και λεηλατούν την πόλη και την ύπαιθρο. Το 1652 ο Φώσκολος επιτίθεται στο κάστρο που κατέχουν οι Οθωμανοί και λεηλατεί το νησί. Οι Οθωμανοί την επανακατακτούν το 1538 και παραμένει υπό την κυριαρχία τους ως την Ελληνική ανεξαρτησία.

Το 1816 Τουρκαλβανοί Λιάππδες, μαζί με Ρωμιούς, λεηλατούν το νησί, σαν συνέχεια της διαμάχης τους με τους Ρωμιούς Λιάππδες. Το 1821, 2.500 χιλιάδες πρόσφυγες από τις κατεστραμμένες Κυδωνιές (Αϊβαλί) φτάνουν στη Σκύρο. Επίσης, άλλοι 5 χιλιάδες, κατ΄ εκτίμηση πρόσφυγες, από τον Άθωνα, την Κύμη και τη Θεσσαλία καταφεύγουν στις Β. Σποράδες και τη Σκύρο. Αργότερα δέχεται πρόσφυγες από την Χαλκιδική και τα Ψαρά. Μετά το 1924 οι πρόσφυγες μεταναστεύουν στην ηπειρωτική Ελλάδα. Το 1816 Τουρκαλβανοί Λιάππδες, μαζί με Ρωμιούς, λεηλατούν το νησί, σαν συνέχεια της διαμάχης τους με τους Ρωμιούς Λιάππδες.

Η Σκύρος αναφέρεται ότι συμμετέχει στην ίδρυση του ελληνικού κράτους στο άρθρο 2 του πρωτοκόλλου της 3ης Φεβρουαρίου 1830 της Διάσκεψης του Λονδίνου. Πριν, αλλά και μετά το 1930, για χρόνια οι κάτοικοι υποφέρουν από λεηλασίες ληστών και πειρατών ώσπου να ληφθούν μέτρα περιορισμού τους. Εξαιτίας αυτού,στο κάστρο υπήρχαν δύο ιπποκίνητοι αλευρόμυλοι για το άλεσμα των σιτηρών για την κάλυψη των κατοίκων στις περιπτώσεις πολιορκιών.

Στο **Αρχαιολογικό Μουσείο Σκύρου** στη Χώρα εκτίθενται σημαντικά ευρήματα της πρωτοελληνικής, μυκηναϊκής, πρωτογεωμετρικής και κλασσικής περιόδου καθώς και τα ευρήματα των ανασκαφών από την αρχαιολογική θέση **Παλαμάρι** η οποία χρονολογείται κατά την πρώιμη και μέση Χαλκοκρατία (2550 πΧ- 1650 πΧ)..Οι εκκλησίες και τα **εξωκλήσια** είναι διάσπαρτα στο νησί και μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι υπόσκαφες και σπηλαιώδεις εκκλησίες όπως η Παναγία Λυμπιανή, ο Άγιος Αρτέμιος, η Παναγία η Σπηλιώτισσα και ο Άγιος Νικόλαος στα Πουριά. Ακόμα, μα βόλτα στην παλιά πόλη της Σκύρου αποκαλύπτει την ιδιαιτερότητα της **τοπικής αρχιτεκτονικής**, με τα μικροσκοπικά σπίτια χτισμένα αμφιθεατρικά στις πλαγιές ενός βράχου κάτω από το βυζαντινό κάστρο και το μοναστήρι του Αϊ-Γιώργη. Φυσικά, τα ήθη και τα έθιμα της Σκύρου είναι πολλά, ενώ δεσπόζει αυτό της Αποκριάς, με τις ρίζες του στην αρχαιότητα και στις διονυσιακές τελετές.

3. Το όρος Κόχυλας στη νότια Σκύρο

Το όρος Κόχυλας, το «Βουνό» των Σκυριανών, καλύπτει σχεδόν όλο το νότιο τμήμα της Σκύρου. Η τραχιά βραχώδης όψη του, με την επικρατούσα χαμηλή και αραιή βλάστηση, δεν προδίδει με την πρώτη ματιά το μεγάλο και ιδιαίτερο φυσικό πλούτο που φιλοξενεί.
Γι΄ αυτόν ακριβώς το φυσικό πλούτο ο Κόχυλας έχει χαρακτηριστεί ως:

-*Τόπος Κοινοτικής Σημασίας* του ευρωπαϊκού δικτύου Προστατευόμενων Περιοχών NATURA 2000 (κατά το μεγαλύτερο τμήμα του)
-*Ζώνη Ειδικής Προστασίας* της Ορνιθοπανίδας του ευρωπαϊκού δικτύου Προστατευόμενων Περιοχών NATURA 2000 (κατά το μεγαλύτερο τμήμα του)
-*Σημαντική Περιοχή για τα Πουλιά* (GR115) (εξ ολοκλήρου)

Τα ιδιαίτερα οικολογικά χαρακτηριστικά που απαντούν στον Κόχυλα τον καθιστούν ένα σημαντικό καταφύγιο άγριας ζωής. Κυρίαρχος τύπος βλάστησης είναι η χαμηλή θαμνώδης, με κυρίαρχα είδη το πουρνάρι (*Quercus coccifera*), την αγριελιά (*Olea europaea* subsp. oleaster), το θυμάρι (*Corydothimus capitatus*), την αστοιβή (*Sarcopoterium spinosum*) και την γαλατσίδα (*Euphorbia acanthothamnos*). Επίσης, σημαντικός οικότοπος στον Κόχυλα είναι οι δενδρώδεις συστάδες με σφενδάμια (*Acer sempervirens*) που αναπτύσσονται κατά κύριο λόγο στις πολυάριθμες ρεματιές και χαράδρες του βουνού. Άλλα φυτικά είδη που συμμετέχουν σε αυτόν τον τύπο βλάστησης είναι η αριά, το πουρνάρι, η αγριελιά και το φιλλύκι (*Phillyrea latifolia*).

Άλλοι σημαντικοί οικότοποι του Κόχυλα είναι οι απότομοι, κάθετοι, θαλάσσιοι και εσωτερικοί βραχώδεις σχηματισμοί, τα φρύγανα με κενταύρια (*Centaurea spinosa*), και οι σχηματισμοί δενδρώδους γαλατσίδας (*Euphorbia dendroides*). Στην περιοχή επίσης, φύεται σημαντικός αριθμός ενδημικών φυτών της Σκύρου και του Αιγαίου, με ορισμένα από αυτά να κατατάσσονται στην εθνική λίστα των Σπάνιων και Απειλούμενων Φυτών. Τα περισσότερα είδη από αυτά είναι χασμόφυτα, δηλαδή είναι εξειδικευμένα να φύονται σε βραχώδεις θέσεις.

Το περιβάλλον του Κόχυλα αποτελεί το φυσικό χώρο ελεύθερης διαβίωσης για το μοναδικό σε παγκόσμιο επίπεδο Σκυριανό άλογο (*Equus cabalus skyriano*). Το Σκυριανό άλογο είναι μία από τις αυτόχθονες φυλές αλόγων που υπήρχε στην αρχαιότητα σε όλη την Ελλάδα και κατάφερε να διασωθεί μόνο σε αυτό το μέρος του πλανήτη. Η τροφή των αλόγων στο Βουνό είναι αγριόχορτα, θυμάρι και διάφοροι θάμνοι, φύλλα που πέφτουν από τις αγριελιές, τα σφενδάμια και τις βελανιδιές. Τα άλογα ζουν σε μικρές αγέλες και κάθε αγέλη έχει το δικό της λημέρι σε κάποια από τις πλατωσιές που βρίσκονται σκόρπιες σε όλο το βουνό, με μικρές λιμνούλες, προστατευμένες από δένδρα.

Ο Κόχυλας επίσης, φιλοξενεί τη μεγαλύτερη αποικία του Μαυροπετρίτη (*Falco eleonorae*) στον κόσμο. Ο Μαυροπετρίτης - είδος μεταναστευτικού γερακιού απειλούμενου σε παγκόσμιο επίπεδο - ξεχειμωνιάζει στη μακρινή Μαδαγασκάρη και από τον Απρίλιο έως τον Οκτώβρη, φωλιάζει στους απόκρημνους βράχους του Κόχυλα και στις γειτονικές νησίδες. Άλλα σημαντικά είδη που φωλιάζουν στον Κόχυλα είναι το Φρυγανοτσίχλονο (*Emberiza caesia*) και το Σμυρνοτσίχλονο (*Emberiza cineracea*). Παράλληλα, ο Κόχυλας αποτελεί σημαντικό σταθμό για τα πουλιά κατά το μεταναστευτικό τους ταξίδι από την Ευρώπη προς την Αφρική. Η σποραδόσαυρα (*Podargis gaigea*), είδος ενδημικό του αρχιπελάγους της Σκύρου και της νησίδας Πιπέρι της Αλοννήσου, είναι κοινή και πολυάριθμη στην περιοχή του Κόχυλα.

Στην περιοχή του Βουνού όπου βρίσκονται οι περισσότερες σηματοδοτημένες διαδρομές του νησιού,

ένα δίκτυο 5 σηματοδοτημένων πεζοπορικών διαδρομών περιμένει τους περιπατητές να ανακαλύψουν από κοντά τους οικολογικούς θησαυρούς του Κόχυλα. Περπατήστε σε παλιά μονοπάτια που χρησιμοποιούσαν για χρόνια οι Σκυριανοί τσοπάνηδες με τα αιγοπρόβατά τους και ακολουθήστε άλλα που οδηγούν σε ιστορικά εξωκλήσια που γιορτάζονται από τους κατοίκους του νησιού μέχρι τις μέρες μας.

4. Κέδροι, σφενδάμια και αγριολούλουδα

Το βόρειο τμήμα της Σκύρου είναι δασώδες και αποτελείται κυρίως από πεύκα, κέδρους, πουρνάρια, κουμαριές, αγριελιές, μυρτιές, σκίνα και λυγαριές. Είναι επίσης μέρος εύφορο με τις δύο μεγάλες πεδιάδες τον Κάμπο και το Τραχύ. Εδώ εντυπωσιάζει το όρος Όλυμπος, το δεύτερο ψηλότερο βουνό στη Σκύρο, με υψόμετρο 366μ. και το ομώνυμο ξωκλήσι της Παναγίας της Λυμπιανής χτισμένο στο αρχαίο σπήλαιο του Διός.

Το νότιο τμήμα του νησιού είναι ορεινό πετρώδες και άγονο με θάμνους. Στην αρχή της νότιας πλευράς μία σειρά πηγών (Νυφάτσι, Φλέα, Λουτρό, Σωτέρας, Δχούνια, Άη Μάμας και Νύφι) ποτίζουν ακόμα και σήμερα τα διψασμένα κοπάδια των αιγοπροβάτων. Στα φαράγγια του νότου φύονται δρυς, πουρνάρια, σφενδάμια και αγριελιές. Στη Σκύρο στο συνολό της, απαντώνται δύο υποζώνες βλάστησης που ανήκουν στη Ευμεσογειακή ζώνη βλαστήσεως: η παραθαλάσσια υποζώνη Oleo-Ceratonion (υποζώνη Ελιάς-Χαρουπιάς) και η «ορεινή» υποζώνη Quercion ilicis.

Η πρώτη (μικρή) συλλογή βοτανικών ειδών στην Σκύρο έγινε από τον Dumont d' Urville (1822) μεταξύ 1819 και 1820. Αργότερα, το 1908, ο Τούντας (Halácsy, 1910) επισκέφτηκε το νησί και συνέλεξε 217 είδη. Ο Maire (1921) προσθέτει άλλα 112 είδη. Το νησί επισκέπτεται επίσης ο Rechinger, αυστριακός βοτανικός, το 1927 (Rechinger 1929). Ο Browicz (2000) το 1998 συλλέγει 71 είδη θάμνων και δένδρων στη Σκύρο. Σύμφωνα με τη βάση δεδομένων της Ελληνικής χλωρίδας (Flora Hellenica Database) που διαθέτει ο καθηγητής της βοτανικής A.Strid τα βοτανικά είδη και υποείδη της Σκύρου ανέρχονται σήμερα σε 896. Μεταξύ αυτών υπάρχουν και κάποια ενδημικά είδη, όπως η Σκορτζονέρα της Σκύρου (*Scorzonera scyria*), η καμπανούλα (*Campanula merxmuelleri*), το Αιθιόνημα (*Aethionema retsina*) και ένα κοινό ενδημικό με την Κύμη, η (*Aubrieta scyria*).

Σημαντικό και προστατευόμενο είδος στη Νότια Σκύρο είναι το Σφενδάμι (*Acer sempervirens* L.syn. *A. creticum* L.) με κοινά ονόματα σφένδαμος, σφενδάμι, σφεντάμι. Πρόκειται για έναν θάμνο ή δέντρο, με ύψος που μπορεί να φτάσει τα 5 έως και 12 μέτρα. Αν και το όνομά του υποδηλώνει ότι είναι αειθαλές, στην πραγματικότητα τα δέντρα

ρίχνουν τα περισσότερα φύλλα τους, μόνο που αυτό συμβαίνει αργά το χειμώνα. Είναι είδος Ανατολικομεσογειακό με εξάπλωση στον ελληνικό χώρο και την Νοτιοδυτική Τουρκία (Ανατολία), με έντονη παρουσία στην περιοχή του Αιγαίου. Στη Σκύρο δημιουργεί μικρά δάση σφενδαμιών, μοναδικά στο Αιγαίο Πέλαγος.

Τα φύλλα του έχουν χρώμα ανοιχτό πράσινο όταν εμφανίζονται την άνοιξη, τα οποία κατόπιν λαμβάνουν βαθύτερο χρώμα και είναι συνήθως τρίλοβα. Η ανθοφορία παρατηρείται νωρίς την άνοιξη (Μάρτιος-Απρίλιος). Ο καρπός του είναι δισαμάριο και τα καρπίδια ωριμάζουν κατά την φθινοπωρινή - χειμερινή περίοδο (τέλη Οκτωβρίου μεαρχές Ιανουαρίου), οπότε και αρχίζουν σταδιακά να διασπείρονται με τη βοήθεια του ανέμου και των πτερυγίων του καρπού.

Η παρουσία του σφενδαμιού στην Σκύρο περιορίζεται σχεδόν αποκλειστικά στην περιοχή του όρους Κόχυλα, στα νότια τμήματα του νησιού. Αν και δεν υπάρχουν παλαιότερες σχετικές αναφορές, φαίνεται ότι το σφενδάμι είναι αυτοφυές μονάχα σε αυτή την θέση του νησιού, όπου εμφανίζεται σε σποραδικές συστάδες, πολλές από τις οποίες είναι αμιγείς, δηλαδή αποτελούνται αποκλειστικά από σφενδάμια. Σε άλλες συστάδες, τα σφενδάμια συνοδεύονται από δέντρα άλλων ειδών όπως το πουρνάρι (*Quercus coccifera*), η αριά (*Quercus ilex*), το φυλλίκι (*Phillyrea latifolia*) και η αγριελιά (*Olea europaea*). Παρά το γεγονός ότι το έδαφος του Κόχυλα είναι ιδιαίτερα πετρώδες και αβαθές, τα σφενδάμια καταφέρνουν να σχηματίσουν δενδρώδεις συστάδες. Αυτές εμφανίζονται κυρίως στις πολυάριθμες ρεματιές που σχηματίζουν οι διαδοχικές, απότομες κλιτύες και κορυφογραμμές του Κόχυλα. Στις ρεματιές αυτές συγκεντρώνεται επιφανειακό νερό που απορρέει από τις βραχώδεις και με αραιή βλάστηση πλαγιές, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται κατάλληλες συνθήκες για την ανάπτυξη και υποστήριξη δενδρώδους βλάστησης. Με την ανάπτυξη της δενδρώδους βλάστησης, στη συνέχεια, σταθεροποιείται στις ίδιες θέσεις ένα μικροκλίμα αυξημένης υγρασίας που ευνοεί την ανάπτυξη υγρόφιλης και σκιόφιλης χλωρίδας. Ανάμεσα στα πιο σημαντικά στοιχεία αυτής της χλωρίδας στην Σκύρο είναι το είδος *Galanthus ikariae*, ένα ιδιαίτερης ομορφιάς βολβόφυτο, ενδημικό της Ελλάδας και αρκετά σπάνιο, που περιλαμβάνεται στην πρώτη έκδοση του «Βιβλίου Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων και Απειλούμενων Φυτών της Ελλάδας» (Red Data Book) (1995). Εκτός από τις ρεματιές, συστάδες σφενδαμιών εμφανίζονται και σε άλλα σημεία του Βουνού, λιγότερο ή περισσότερο επίπεδα, στα οποία έχει απομείνει μία ικανή ποσότητα εδάφους για να υποστηριχθεί δενδρώδης βλάστηση.

5. Το Σκυριανό άλογο

Στη Σκύρο ζει εδώ και αιώνες μία από τις πιο σπάνιες και αινιγματικές φυλές αλόγων που υπάρχουν στον κόσμο, το Σκυριανό άλογο, με τις ρίζες του να χάνονται στα βάθη της ιστορίας. Τα Σκυριανά άλογα έχουν τις γενικές αναλογίες ενός μεγαλόσωμου αλόγου αλλά το ύψος τους κυμαίνεται μεταξύ 95 και 115 εκ. Χαρακτηριστικά είναι τα λεπτά και μακριά τους άκρα, η πλούσια χαίτη τους και η ανάλαφρη, ελεύθερη κίνησή τους. Το χρώμα των Σκυριανών αλόγων είναι συνήθως τεφροκάστανο, ανοιχτό και σκούρο ορφνό, ανοιχτό και σκούρο καφέ και σπανιότερα ξανθοκάστανο και γκρίζο. Είναι ζώα υπάκουα, έξυπνα και πρόθυμα να εκπαιδευτούν.

Ο φυσικός χώρος ελεύθερης διαβίωσης των αλόγων έγινε κάποια στιγμή στο παρελθόν το όρος Κόχυλας, στη νότια Σκύρο. Εκεί ζουν σε αγέλες και τρέφονται με αγριόχορτα, θυμάρι, διάφορους θάμνους και φύλλα που πέφτουν από τις αγριελιές, τα σφενδάμια και τις βελανιδιές της περιοχής. Με την εκμηχάνιση της αγροτικής παραγωγής το άλογο έπαψε να είναι χρήσιμο για τις γεωργικές εργασίες και κινδύνευσε με εξαφάνιση.

Σήμερα, στη νότια Σκύρο, υπάρχουν λίγες αγέλες αλόγων που ζουν ελεύθερα. Είναι προστατευόμενο είδος και κάτοικοι του νησιού δραστηριοποιούνται για τη διάσωση του μέσω της Ένωσης Μικρόσωμης Φυλής Αλόγων Σκύρου, αλλά και μέσω ιδιωτικών πρωτοβουλιών.

6. Οι πολύτιμες νησίδες της Σκύρου

Συνήθως όταν λέμε «νησίδα» ο περισσότερος κόσμος εννοεί έναν ξερό βράχο μέσα στη θάλασσα, κάπου να απαγκιάσει το σκάφος του σε ένα ταξίδι με καιρό, ένα μέρος όπου έχει την πιο απίθανη απομονωμένη παραλία ή στην καλύτερη περίπτωση έναν ιδανικό ψαρότοπο! Κι αυτό γιατί τις επισκεπτόμαστε συνήθως καλοκαίρι, όταν πράγματι βρίσκονται σε μια φαινομενικά πιο σιωπηλή κατάσταση. Αν όμως κανείς τις επισκεφθεί προς το τέλος του χειμώνα, αρχές άνοιξης, όταν οι νησίδες είναι καλυμμένες με λιβάδια από λουλούδια, θα μπορέσει να εκτιμήσει το πλούτο της ζωής που φιλοξενούν.

Δεν υπάρχει σχεδόν κανένα νησί στη χώρα μας που να μην περιβάλλεται από έστω και ένα μικρό νησάκι, υπολείμματα των βουνοκορφών της Αιγηίδας, που παρουσιάζουν τεράστια ποικιλομορφία: άλλοτε αποκομμένα από το κυρίως νησί περιλαμβάνουν γκρεμούς και απόκρημνα βράχια και άλλοτε ένα στρογγυλεμένο ασβεστολιθικό εξόγκωμα με το κλασσικό και πολύ περιγραφικό όνομα «πλάκα» ή «πίτα»... Καθεμιά όμως φιλοξενεί μοναδικά οικοσυστήματα, που διαφέρουν ακόμα και μεταξύ γειτονικών νησίδων. Η μεγάλη αξία τους αποδίδεται κυρίως στη γεωγραφική απομόνωσή τους και στη γενικότερη απουσία τόσο του ανθρώπου όσο και θηρευτών, με αποτέλεσμα να αποτελούν τα τελευταία καταφύγια για πολλά είδη τα οποία βρίσκουν σε αυτά χώρους για να φωλιάσουν με ασφάλεια. Τυπικό παράδειγμα, τα θαλασσοπούλια και ο Μαυροπετρίτης που φωλιάζουν στο έδαφος, γεγονός μάλλον ασυνήθιστο για τον δεύτερο, με αποτέλεσμα οι φωλιές τους να είναι εκτεθειμένες σε χερσαίους θηρευτές.

Η Σκύρος διαθέτει 38 ακατοίκητες νησίδες και βράχους, συμπεριλαμβανομένης της Σκυροπούλας. Στον Βορρά, οι νησίδες Μέσα Ποδιά, Έξω Ποδιά και Πύργοι δημιουργούν μια μοναδικής ομορφιάς και οικολογικής αξίας ενότητα. Με δυσπρόσιτες ακτές αλλά και υπέροχες μωβ βοτσαλωτές παραλίες ηφαιστειακής προέλευσης, δίνουν την εντύπωση πως βρίσκεσαι στη Σκωτία, έτσι πως είναι

πνιγμένες από γκριζοπράσινη αλοφυτική βλάστηση. Σπάνια να τις προσεγγίσει κανείς χωρίς καλό καιρό, ενώ οι πολυάριθμες ξέρες που περιβάλλουν τις ακτές τους αποτρέπουν πολλούς επισκέπτες. Έτσι, εδώ φωλιάζει ο βασικός πυρήνας του πληθυσμού του θαλασσοκόρακα και συχνά καταγράφονται συγκεντρώσεις πολλών δεκάδων ατόμων. Το άλλο βασικό είδος πουλιού που φωλιάζει σε μεγάλους αριθμούς εδώ είναι ο Μαυροπετρίτης. Στην κυριολεξία, όπου υπάρχει το παραμικρό άνοιγμα στη βλάστηση, τα γεράκια αυτά έχουν εναποθέσει τα αβγά τους, με πραγματικά εξαιρετική προστασία. Επίσης, δεν είναι λίγες οι φορές που τις ακτές αυτών των νησίδων θα τις επισκεφτούν Μεσογειακές Φώκιες, για να ξεκουραστούν κάτω από τον ήλιο του Αιγαίου.

Λίγο πιο νότια βρίσκουμε μια άλλη κατηγορία νησίδων με λίγη χαμηλή ή και καθόλου βλάστηση και πολλές φυσικές κοιλότητες στα ασβεστολιθικά τους πετρώματα. Χαρακτηριστικές τέτοιες «γλαρονησίδες», όπου φωλιάζει ο κοινός Ασημόγλαρος, αποτελούν η Σκυροπούλα, η Ρήνεια, τα Λακκονήσια, ο Κουλούρης, οι Διαβατές και η Βαλάξα. Έναν μήνα αργότερα, εμφανίζεται εκεί ο κατά πολύ σπανιότερος Αιγαιόγλαρος. Πάνω από 50 ζευγάρια του είδους, περίπου το 10% του εθνικού πληθυσμού της χώρας, φωλιάζουν στις νησίδες της Σκύρου, διαλέγοντας διαφορετική νησίδα κάθε χρόνο. Η αποικία τους συνήθως βρίσκεται σε κάποιο απομονωμένο ακρωτήρι ή πολύ κοντά στην ακτή, όπου τα ενήλικα φτιάχνουν την απλή φωλιά τους, παραμερίζοντας τα φύλλα του θαλασσογαμπρού (Limonium sp.).

Άλλα θαλασσοπούλια που προτιμούν τις νησίδες της Σκύρου, είναι ο Αρτέμης και ο Μύχος. Μια μοναδική μικτή αποικία των δύο πελαγικών αυτών ειδών έχει εντοπιστεί στην περιοχή, ενώ στο παρελθόν πιθανότατα φώλιαζαν και στη νησίδα Άγιος Ερμόλαος έξω από τον Μώλο της Σκύρου. Εκεί χτίστηκε και ένα μικρό εκκλησάκι για να «ξορκίσουν» τα καλέσματα των δύο αυτών ειδών που μοιάζουν με κλάμα μωρού. Δεν είναι εξάλλου τυχαίο πως οι γειτονικές νησίδες ονομάζονται Βρυκολακονήσια...

Πολύ κοντά στη Σκύρο βρίσκεται η μεγαλύτερη γνωστή αποικία του Υδροβάτη στην Ανατολική Μεσόγειο. Το κρυπτικό αυτό θαλασσοπούλι σπάνια θα το εντοπίσει κανείς στη θάλασσα. Αναπαράγεται εκεί με επιτυχία χρόνια τώρα λόγω της απουσίας θηρευτών, κυρίως αρουραίων, αλλά κ αι της διαθεσιμότητας εκατοντάδων σχισμών όπου μπορεί με ασφάλεια να φωλιάσει.

Δεν θα πρέπει επίσης να ξεχάσουμε και την ενδημική σαύρα της Σκύρου (Podacris gaigae), που βρίσκει ιδανικό χώρο για αναπαραγωγή σε αυτές νησίδες. Οι ιδιαιτερότητες μάλιστα του είδους στην νησίδα Μέσα Διαβατές, όσον αφορά τον πληθυσμό της αλλά και το σωματικό της μέγεθος, αποτελεί σημαντικό πεδίο μελέτης ερπετολόγων (περισσότερα μπορείτε να διαβάσετε στο αντίστοιχο άρθρο αυτού του αφιερώματος).

Αν όμως κάποιο είδος κυριαρχεί στις νησίδες της Σκύρου, τότε σίγουρα αυτό είναι ο Μαυροπετρίτης.

Το 8% του παγκόσμιου πληθυσμού του είδους αναπαράγεται στη περιοχή, κάνοντας την Σκύρο την μεγαλύτερη αναπαραγωγική αποικία Μαυροπετρίτη στον κόσμο. Η παρουσία του στην περιοχή σε τόσο μεγάλους αριθμούς αποδεικνύει τη τεράστια σημασία της Σκύρου για τη μετανάστευση. Έχοντας προσαρμόσει κατάλληλα τον βιολογικό τους κύκλο, οι Μαυροπετρίτες βρίσκουν τον Σεπτέμβριο εύκολα τροφή για τους νεοσσούς τους, μιας και οι νησίδες αποτελούν πολύτιμους σταθμούς για εκατομμύρια μικρόπουλα που περνούν το Αιγαίο στο ταξίδι τους προς την Αφρική.

Οι νησίδες της Σκύρου, όπως άλλωστε και όλου του Αιγαίου, αποτελούν πολύτιμα φυσικά καταφύγια για πολλά και σημαντικά είδη της ελληνικής φύσης. Η έλλειψη ανθρώπινης δραστηριότητας αλλά και θηρευτών, παρέχει στα είδη που φωλιάζουν σε αυτές την ασφάλεια που τόσο επιζητούν. Συνιστούν, χωρίς υπερβολή, θησαυροφυλάκια βιοποικιλότητας και ως τέτοιες πρέπει να τις διαφυλάξουμε.

7. Η Σκύρος την άνοιξη

Επίσκεψη στο Δημοτικό Περιβόλι της Σκύρου

Η ποικιλία των φυτών της βόρειας Σκύρου, τα βότανα του νησιού, οι καλλιεργήσιμοι κάμποι, η άγρια βλάστηση και οι γεωργικές δραστηριότητες των Σκυριανών περνώντας από γενιά σε γενιά μετέφεραν ένα θησαυρό: τις τοπικές παραδοσιακές ποικιλίες.

Στη θέση «Παλιαμπελάς» στην περιοχή Μαγαζιά, σε απόσταση 200 μέτρων από το δημοτικό χώρο στάθμευσης, το πρόγραμμα LIFE του Δήμου Σκύρου, σε μία προσπάθεια διάσωσης και ανάδειξης της Σκυριανής αγροτικής βιοποικιλότητας, δημιούργησε τον βοτανικό κήπο του νησιού όπου καλλιεργούνται, ανάλογα με την εποχή, οι περισσότερες τοπικές παραδοσιακές αγροτικές ποικιλίες. Κηπευτικά και αγρωστώδη όπως το σιτηρό μαυραγάνι, - μία σημαντικότατη και σπάνια τοπική ποικιλία-, το κριθάρι «αλογοκρίθαρο», ο πίσες (ντόπια φάβα) που προέρχεται από είδος λαθουριού και το κουρακάτσι, ένα μπιζέλι του οποίου ο καρπός χρησιμοποιείται για ζωοτροφή. Επίσης καλλιεργούνται αρκετές ποικιλίες ντομάτας όπως η αχλαδοντομάτα, η μελανιά στρογγυλή, η μελανιά μακρουλή και η κόκκινη, πεπόνια (κίτρινο και άσπρο), χειμωνιάτικα καρπούζια, σπάνιοι σπόροι μπάμιας και σπόροι ντόπιου κόκκινου κρεμμυδιού και σουσαμιού. Στον Κήπο θα βρει κανείς ακόμα οπωροφόρα δένδρα όπως ροδακινιές, σημαντικές ποικιλίες αμυγδαλιών, συκιές, ροδιές, λεμονιές και σπάνιες αχλαδιές. Φυσικά, δεν λείπουν τα βότανα της Σκύρου και δείγματα του Σκυριανού αμπελώνα.

Ο Βοτανικός Κήπος δημιουργήθηκε στη θέση που υπήρχε το Δημοτικό Περιβόλι της Σκύρου που έπαψε να καλλιεργείται το 1970. Βρίσκεται στις όχθες του Κηφισού Ποταμού, όπου μέχρι εκείνη την εποχή, κάθε Σκυριανή οικογένεια είχε το περιβόλι της δεξιά και αριστερά του. Τα χρόνια εκείνα, κατά μήκος του ποταμού «Κηφισού», συναντώνται υδρόμυλοι, κήποι, ελιές, αμυγδαλιές, μουριές, βυσσινιές, πορτοκαλιές και λεμονιές. Ο χώρος σήμερα είναι επισκέψιμος κατόπιν συνεννόησης με το προσωπικό του Προγράμματος LIFE και τον Δήμο Σκύρου.

Περπατώντας στον Κηφισό ποταμό έως την πηγή Αναβάλσα

Η διαδρομή κατά μήκος του Κηφισού ποταμού είναι σηματοδοτημένη, ξεκινάει από την περιοχή Μαγαζιά και προσπερνάει τον Βοτανικό Κήπο για να καταλήξει, μετά από 5 χιλιόμετρα, στην πηγή Αναβάλσα. Ο Κηφισός Ποταμός, ο μοναδικός ποταμός μόνιμης ροής στο νησί, πηγάζει από την Αναβάρσα και εκβάλλει στη Λίμνα, στην περιοχή Μαγαζιά, δημιουργώντας ένα σημαντικό υδροβιότοπο για μεταναστευτικά πουλιά, νερόφιδα, νεροχελώνες και άλλα είδη πανίδας. Για την ιστορία, το 475 π.Χ. η Σκύρος περνάει από την κυριαρχία των Δολόπων στους Αθηναίους. Ο στρατηγός Κίμωνας, γιος του Μιλτιάδη, μοιράζει τη Σκύρο σε Αθηναίους πολίτες οι οποίοι εγκαθίστανται μόνιμα στο νησί και δίνουν το όνομα Κηφισός στο ποτάμι που διατρέχει την πόλη τους, σε ανάμνηση του Κηφισού ποταμού της Αθήνας. Μία διαδρομή κάτω από πλατάνια, σχίνους, μυρτιές και κουμαριές κατά μήκος του ποταμού οδηγεί στην «Αναβάλ΄σα» (Αναβάλλουσα), την κύρια πηγή υδροδότησης της Χώρας. Η περιοχή συνοδεύεται από ποικίλες πρακτικές αλλά και θρησκευτικές χρήσεις και λειτουργίες. Κατά τις προηγούμενες δεκαετίες, πριν την εγκατάσταση σύγχρονου συστήματος υδροδότησης και ηλεκτροδότησης, η πηγή χρησίμευε και ως τόπος πλυσίματος ρούχων, σκεπασμάτων, χαλιών κ.λπ. των κατοίκων. Το πλύσιμο αναλάμβαναν οι νέες κυρίως γυναίκες και, έτσι, η όλη διαδικασία αποτελούσε μια εξαίρετη ευκαιρία διασκέδασης αλλά και γνωριμίας με τους Σκυριανούς νεαρούς. Επαγγέλματα όπως οι «περιβολάρ΄δες» και οι «νερομ΄λωνάδες», ταμπάκικα (βυρσοδεψία) και ασβεστοκάμινα αναπτύσσονταν κατά μήκος του ποταμού. Επίσης, , τα θεοφάνεια (κατά τον μήνα Ιανουάριο) τελούνταν εκεί ο Αγιασμός των Υδάτων. Το λατρευτικό αυτό έθιμο συνδέεται με τον αγροτοποιμενικό χαρακτήρα του νησιού και τον ενισχύει, καθώς έρχεται σε αντίθεση με το υπόλοιπο Αιγαίο, όπου ο αγιασμός γίνεται σε κάποια κοντινή παραλία. Η περίοδος του Δωδεκαήμερου, με τους θρύλους και τις παραδόσεις της έβρισκε ,ακόμη, τόπο έκφρασης στην περιοχή της Αναβάρσας. Οι φυσικές κοιλότητες που σχηματίζονται στις πλαγιές δίπλα στην πηγή συνέβαλαν καθοριστικά στην πίστη ότι εκεί κατοικούσαν οι καλικάτζαροι.

Ένας τοπικός θρύλος, όπως τον αηγήθηκε στη Ν. Πέρδικα η Μαριγώ τ΄ Γιάννη του Στάθη, εξηγεί πώς δόθηκε το τοπωνύμιο «τ΄ Καλλικατζάρου το ποδάρι» στην περιοχή της Αναβάρσας:

«Πάνω στη σπηλιά του Καλλικάτζαρου, πέρα από τον μύλο του Κωσταντή του Παντελή, μαζεύονται κάθε χρόνο το Δωδεκαήμερο όλοι οι καλλικάτζαροι και οι καλλικατζαρίνες, βγαίνουν από τις καλλικατζαρότρυπες, που είναι εκεί τριγύρω, και περιμένουν πότε θα νυχτώσει για να κατέβουν στο χωριό. Ένα βράδυ, πάνε κάμποσα χρόνια τώρα, ο Δημήτρης του Μπελιά είχε δεμένο το γάιδαρό του λίγο πιο κάτω, εκεί που ονομάζεται σήμερα τ΄ Καλλ΄κατζάρου το ποδάρι. Όταν πήγε να τον ταΐσει, εμφανίζεται ένας καλλικάτζαρος και ανεβαίνει πάνω στην πλάτη του. Ο Δημήτρης, χωρίς να σαστίσει, λύνει ένα σκοινί από τον γάιδαρο, όπως ήταν σκυμμένος, αρπάζει τον καλλικάτζαρο από το πόδι και, μέχρι να πεις Κύριε ελέησον, τον δένει σφιχτά σφιχτά για να μην μπορεί να φύγει, για να τον δείξει και στους υπόλοιπους την επόμενη ημέρα. Όταν έμεινε μόνος του ο καλλικάτζαρος, τινάζονταν, φώναζε, μαζεύτηκαν και οι υπόλοιποι καλλικάτζαροι, τον τραβούσαν, τίποτα. Το πόδι, όπως το έδεσε και έκανε το σταυρό του πάνω στον κόμπο ο Δημήτρης, δεν μπορούσαν να το λύσουν. Την αυγή, όταν λάλησε ο πετεινός, τινάχτηκε δυνατά ο καλλικάτζαρος, κόβει το πόδι του, και εκείνος έφυγε αλλά το πόδι του έμεινε δεμένο. Κάθε χρόνο το Δωδεκαήμερο, που θα έρθουν οι καλλικάτζαροι, το θυμούνται και πάνε όλοι μαζί και κάνουν μεγάλη προσπάθεια να το πάρουν, αλλά δεν μπορούν και φεύγουν και το αφήνουν. Πολλοί τό΄χουν δει. Ο Μανώλης τ΄ Ορφανού περνούσε μια βραδιά και είδε από μακριά πάνω στον βράχο ένα πόδι, σαν γαϊδουρινό του φάνηκε, που πετούσε πράσινες και κόκκινες φωτιές. Ήταν το πόδι του καλλικάτζαρου».

Μέχρι τις μέρες μας, άλλωστε, οι τσοπάνηδες υποστηρίζουν ότι ανησυχούν ιδιαίτερα αν τυχόν βρεθούν τη νύχτα στην περιοχή της αυτή, και γενικότερα στο βόρειο τμήμα του νησιού, λόγω του φόβου για τα υπερφυσικά αυτά όντα. Αντίθετα, σε ολόκληρο το νότιο τμήμα νιώθουν προστατευμένοι οποιαδήποτε στιγμή της ημέρας ή της νύχτας καθώς, όπως αναφέρουν, την περιοχή αυτή την έχει διασχίσει ο ίδιος ο Άγιος Γεώργιος, ο προστάτης του νησιού.

Στάση στην πηγή Νύφι, πριν αρχίσει η περιήγηση στην άγρια ομορφιά της Νότιας Σκύρου

Αφήνοντας τον όρμο της Καλαμίτσας και με κατεύθυνση τη Νότια Σκύρο, υπάρχει πηγή με πόσιμο νερό, η οποία ήταν γνωστή από τα αρχαία χρόνια και, όπως μαρτυρά η ονομασία της, Νύφι, ήταν αφιερωμένη στις Νύμφες. Εκεί έχουν βρεθεί και θεμέλια αρχαίου κτίσματος. Είναι η μεγαλύτερη πηγή στη Νότια Σκύρο και παλαιότερα έπαιζε σημαντικό ρόλο στη ζωή των Σκυριανών αλόγων που, στο παρελθόν, ζούσαν ελεύθερα στο νότιο μέρος του νησιού το χειμώνα, και το καλοκαίρι χρησίμευαν στις διάφορες αγροτικές εργασίες με κύρια εργασία το αλώνισμα. Εκεί, υπήρχε ξερολιθιά με πόρτα που κυριολεκτικά χώριζε το νησί στα δύο. Οι Σκυριανοί την κρατούσαν κλειστή το

χειμώνα και την άνοιγαν την άνοιξη, τον μήνα Αλωνάρη για τα άλογα, ώστε η επερχόμενη λόγω καλοκαιριού λειψυδρία, να τα οδηγήσει στην πηγή και να τα πιάσουν. Σήμερα η πηγή, περιτριγυρισμένη από πικροδάφνες, αποτελεί απαραίτητη στάση για να ξεδιψάσουν οι κάτοικοι της περιοχής και οι επισκέπτες.

Περίπατος στα δάση των σφενδαμιών

Στη νότια Σκύρο, συνεχίζοντας από το Νύφι και μετά την παραλία της Κολυμπάδας με τα όμορφα βότσαλα και το οροπέδιο Βοκολίνας, εκτείνεται η ευρύτερη περιοχή του όρους Κόχυλας. Ο Κόχυλας πήρε την ονομασία του από το σχήμα της κορυφής του που μοιάζει με κοχύλι. Άλλα ονόματα που του έχουν δοθεί είναι Πυραμίδα ή Πανόφτης, αλλά για τους Σκυριανούς είναι απλώς το Βουνό.

Το τοπίο άγριο και πετρώδες με συστάδες δένδρων από πουρνάρια, αριές, αγριελιές και σφενδάμια. Εδώ σίγουρα τα σφενδάμια (*Acer sempervirens*) πρωταγωνιστούν. Κατά την εαρινή περίοδο, ιδιαίτερα όταν τα δέντρα έχουν πλήρως ανεπτυγμένα το φύλλωμά τους, τα σφενδάμια διακρίνονται εύκολα από τα υπόλοιπα δένδρα, ακόμη και από απόσταση, εξαιτίας του ανοιχτού πράσινου τόνου του φυλλώματός τους.

Είναι επίσης τα πρώτα δένδρα που ανθίζουν στο Βουνό την άνοιξη, δημιουργώντας ένα θέαμα θαυμαστό. Η ανθοφορία παρατηρείται νωρίς την άνοιξη (Μάρτιος- Απρίλιος).

Στη Σκύρο τα σφενδάμια φύονται σχεδόν αποκλειστικά στις πολυάριθμες ρεματιές στην περιοχή του Κόχυλα, όπου δημιουργούν μικρά δάση, μοναδικά στο Αιγαίο Πέλαγος. Εκεί βρίσκουν καταφύγιο τα μεταναστευτικά πουλιά που διέρχονται από την περιοχή, αλλά και θέσεις κουρνιάσματος τα μικρά αρπακτικά όπως ο μαυροπετρίτης (Falco eleonorae) και το ξεφτέρι (Accipiter nissus), που αναπαράγονται στην περιοχή.

Οι σηματοδοτημένες διαδρομές του πεζοπορικού δικτύου στη νότια Σκύρο διασχίζουν δάση σφενδαμιών όπως το Τουρκοκάναλο στη διαδρομή 1 και το κανάλι του Αγίου Δημητρίου στη

διαδρομή 3. Επίσης, απέναντι από το οροπέδιο του Άρι , διασχίζοντας την άσφαλτο, ξεκινάει μία απολαυστική, εύκολη, μη σηματοδοτημένη όμως, διαδρομή κατά μήκος του ρέματος, απόστασης 1,5χλμ. Η διαδρομή περνάει ανάμεσα από ένα πυκνό δάσος σφενδαμιών εκατοντάδων ετών, για να καταλήξει στην κοιλάδα στο Αρτεμίσι. Ναός ή τόπος αφιερωμένος στη θεά Άρτεμις; Πιθανώς. Πάντως σήμερα, στη μικρή φυσική λίμνη της κοιλάδας, συχνάζουν αγέλες αλόγων για να ξεδιψάσουν.

Γυρίζοντας πίσω από τον κεντρικό δρόμο και προς τις Τρεις Μπούκες, στο δρόμο προς το Ναύσταθμο και λίγα μέτρα πριν τον τάφο του Rupert Brooke, το πρόγραμμα LIFE Σκύρου στο πλαίσιο των

δράσεών του για τη μελέτη και την προστασία των σφενδαμιών δημιούργησε ένα φυτώριο σφενδαμιών στο φυσικό τους χώρο. Εκεί μεταφέρονται για να μεγαλώσουν τα νεαρά σφενδάμια που έχουν αναπτυχθεί σε εργαστηριακές συνθήκες στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, υπό τον συντονισμό της Ελληνικής Εταιρείας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, εταίρο του προγράμματος LIFE. Ο χώρος είναι επισκέψιμος κατόπιν συνεννόησης με το προσωπικό του Προγράμματος LIFE και τον Δήμο Σκύρου.

Στα μονοπάτια της Σκύρου: Σηματοδοτημένη ΔΙΑΔΡΟΜΗ 1:
Οροπέδιο Άρι, κορυφή Βούβα, Μαρουλικό

Η Διαδρομή 1 αρχίζει από το οροπέδιο του Άρι, σε ένα όμορφο τοπίο με αριές, σφενδάμια και φυλλίκια. Παρόλο που έχουν βρεθεί ερείπια αρχαίου ναού και αρχαίου τάφου, το όνομα πιθανώς

προέρχεται από τις αριές (βελανιδιές) που φυτρώνουν εκεί. Η ευρύτερη περιοχή αποτελεί το φυσικό βιότοπο του Σκυριανού αλόγου. Εκεί σήμερα, συχνάζουν αγέλες από καθαρά και ημίαιμα Σκυριανά άλογα για να ξεδιψάσουν στη Λούστρια, έναν χωμάτινο λάκκο με βρόχινο στάσιμο νερό. Η διαδρομή προσπερνάει περιφερειακά το ύψωμα Δάφνη, που ορθώνεται πάνω από το οροπέδιο του Άρι, συνεχίζει ανηφορικά προς την κορυφή Βούβα, για να καταλήξει στο οροπέδιο Μαρουλικό, μία καλά προστατευμένη από τον άνεμο θέση βοσκής για τα αιγοπρόβατα. Οι πετρώδεις πλαγιές της διαδρομής αποτελούν το ενδιαίτημα της σαύρας Podarcis gaigae, ενδημικής του

αρχιπελάγους της Σκύρου. Η διαδρομή 1 βρίσκεται εντός της περιοχής του Δικτύου Natura 2000 «ΟΡΟΣ ΚΟΧΥΛΑΣ» (GR2420006).

Το μήκος της διαδρομής είναι συνολικά 12 χλμ. (6 χλμ + 6 χλμ για την επιστροφή), ώρες πορείας: 2 ώρες + 2 ώρες, βαθμός δυσκολίας: μέτριος. Η διαδρομή συνδέεται με τη διαδρομή 3.

Στα μονοπάτια της Σκύρου: Σηματοδοτημένη ΔΙΑΔΡΟΜΗ 3:
Άγιος Μόδεστος, κορυφή Κόχυλας, Καλαμίτσα

Η Διαδρομή 3 βρίσκεται εντός της περιοχής του Δικτύου Natura 2000, «ΟΡΟΣ ΚΟΧΥΛΑΣ» (GR2420006), που αποτελεί βιότοπο σημαντικών ειδών, όπως του Μαυροπετρίτη, του Σμυρνοτσίχλονου, του Σκουρόβλαχου, αλλά και του Σκυριανού Αλόγου, σύμβολο του νησιού. Στον Κόχυλα απαντώνται μερικά ενδημικά, απειλούμενα φυτά, πολύ σημαντικά για τη βιοποικιλότητα, που περιλαμβάνονται στον Κόκκινο Κατάλογο Απειλούμενων Ειδών και χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής από τους επισκέπτες όπως τα *Aethionema retsina, Campanula merxmuelleri, Scorzonera scyria* και *Aubrieta scyria*. Η βλάστηση στον Κόχυλα ειναι αραιή, χαμηλή και θαμνώδης (φρύγανα & χαμηλή μακκία) λόγω της υπερβόσκησης, με κυρίαρχα είδη το πουρνάρι, την αγριελιά, το θυμάρι, την αστοίβη και τις γαλατσίδες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η δενδρώδης βλάστηση στο εσωτερικό του βουνού, στις πολυάριθμες χαράδρες και ρεματιές, με χαρακτηριστικότερα είδη τα σφενδάμια, τις αριές και τα φυλλίκια.

Το μήκος της διαδρομής είναι 11χλμ, ώρες πορείας: 6ω 30λ, βαθμός δυσκολίας: απαιτητικός.

Περιήγηση στον προϊστορικό οικισμό στο Παλαμάρι

Επιστρέφοντας πίσω στο Βόρειο μέρος της Σκύρου και κοντά στο αεροδρόμιο, βρίσκεται ο προϊστορικός οικισμός του Παλαμαρίου όπου διενεργούνται ανασκαφές από το 1981. Τα ευρήματα αποδεικνύουν την εγκατάσταση πληθυσμού από την πρώιμη εποχή του Χαλκού (2900 – 1900π.Χ.). Οι πεταλόσχημοι προμαχώνες της οχύρωσης της πόλης αποδεικνύουν τη σημαίνουσα θέση της στους θαλάσσιους δρόμους του διαμετακομιστικού εμπορίου. Ο οικισμός που διασώζεται σήμερα καλύπτει έκταση 17 στρεμμάτων, ενώ το αρχικό του μέγεθος ήταν διπλάσιο.

Οι κάτοικοι του Παλαμαρίου ασχολούνταν με την κτηνοτροφία, την αλιεία, τη γεωργία, την κατεργασία οψιανού, την κεραμική και το εμπόριο. Εμπορικές σχέσεις φαίνεται ότι αναπτύχθηκαν με την ηπειρωτική Ελλάδα και την Εύβοια, αλλά και άλλα νησιά του βορειοανατολικού Αιγαίου, όπως η Ίμβρος και η Λήμνος. Μάλιστα, το τοπωνύμιο Πολίχρι ίσως αποτελεί μια ακόμη ένδειξη της

επικοινωνίας της Σκύρου με την Πολιόχνη της Λήμνου. Επίσης, ποικίλες καλλιτεχνικές επιρροές σε αντικείμενα καθημερινής χρήσης μαρτυρούν εμπορικές σχέσεις με την Τροία και τις Κυκλάδες. Σημαντικό εύρημα που επιβεβαιώνει την επικοινωνία με την Τροία αποτελεί ένα σκεύος, που δημιουργήθηκε αρχικά εκεί, γνωστό και από την Ιλιάδα του Ομήρου. Πρόκειται για ψηλό και λεπτό κύπελλο με δύο αντικριστές λαβές, οι οποίες σχηματίζουν κύκλο, το οποίο ονομάζεται αμφικύπελλο δέπας. Η χρήση του παραμένει άγνωστη, αλλά έχουν βρεθεί παρόμοια σε ολόκληρη την περιοχή του Αιγαίου, την Καρία και τη Λυκία.

Σύμφωνα με τις αρχαιολογικές έρευνες στη θέση του σημερινού υγροτόπου υπήρχε μεγάλη λιμνοθάλασσα, στην οποία ψάρευαν και κυνηγούσαν οι κάτοικοι του τότε οικισμού όπως μαρτυρά η εξέταση των αρχαιολογικών ευρημάτων. Αποδεικνύεται έτσι η αδιάλειπτη σχέση του υγροτόπου με την ανθρώπινη κατοίκηση στην περιοχή. Σήμερα στον όρμο εκβάλλει το μικρό ρέμα της Λίμνας, απομεινάρι της παλιάς λιμνοθάλασσας, με την κοίτη του να αναπτύσσει μαιανδρική μορφή λίγο πριν την εκβολή. Πρόκειται για έναν από τους σημαντικότερους υγροτόπους του νησιού, που διατηρεί γλυκό νερό κατά τμήματα ολόκληρο το χρόνο και γι' αυτό φιλοξενεί πλούσια βιοποικιλότητα.

Η τυροκομία στη Σκύρο, επίσκεψη σε μάντρες

Η κτηνοτροφία στη Σκύρο ασκείται από τα αρχαία χρόνια, με τους τσοπάνηδες να αποτελούν ιδιαίτερη κάστα, την τσοπάνικη, η οποία μαζί με αυτή των ψαράδων και των γαιοκτητών (συνήθως γεωργών) χαρακτήριζαν την κοινωνία της Σκύρου για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Ιδιαίτερη μορφή κοινωνικής οργάνωσης των ποιμενικών πληθυσμών της Σκύρου αποτελούσαν οι διάφορες συσσωματώσεις ή σμίχτες, δηλαδή οι κτηνοτρόφοι που «έσμιγαν» τα ποίμνιά τους, υπό την ηγεσία ενός ισχυρού κτηνοτρόφου (κεχαγιάς), σε μια μορφή κοινοπραξίας. Η άσκηση της κτηνοτροφίας στο παρελθόν γινόταν με αειφορικό τρόπο, ένα μοντέλο που πρέπει να επανεισαχθεί και στη σύγχρονη εποχή. Ακόμα και σήμερα, τα κτηνοτροφικά προϊόντα του νησιού θεωρούνται υψηλής ποιότητας και αξίας. Η άνοιξη είναι για τους Σκυριανούς κτηνοτρόφους η εποχή του αρμέγματος και της τυροκομίας. Η παρακολούθηση της παρασκευής τυριών και άλλων γαλακτοκομικών προϊόντων όπως το ξινοτύρι, το κεφαλοτύρι, η φέτα και η μυζήθρα είναι μία ενδιαφέρουσα δραστηριότητα για τον επισκέπτη. Απευθυνθείτε στα ταξιδιωτικά γραφεία της περιοχής που διοργανώνουν επισκέψεις σε σκυριανές μάντρες ή απλώς ρωτήστε τους κατοίκους και θα σας κατευθύνουν.

8. Η Σκύρος το καλοκαίρι

Περιηγήσεις «δια θαλάσσης»

Αναμφισβήτητα ο καλύτερος τρόπος να απολαύσει κανείς το νησί μία καλοκαιρινή ημέρα είναι μία θαλάσσια εκδρομή. Οι προορισμοί μοναδικοί και ανεξάντλητοι. Με διαφορετική αφετηρία κάθε φορά, και φυσικά ανάλογα τον καιρό, οι καλά κρυμμένες πλευρές του νησιού και τα όμορφα τοπία σας προσκαλούν. Από τα απόκρημνα βράχια της νότιας Σκύρου έως το νησί Σαρακήνικο και το νησί της Σκυροπούλας με τα γαλάζια νερά, μέχρι τις απρόσιτες με αυτοκίνητο παραλίες του βορρά και το εντυπωσιακό σύμπλεγμα των νησίδων Ποδιές στο βόρειο άκρο της Σκύρου, ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει. Με ιδιωτικό σκάφος ή με τις οργανωμένες ημερήσιες εκδρομές που γίνονται στο νησί από τον Μάιο έως τον Σεπτέμβρη.

Εκδρομή στο Σαρακήνικο ή αλλιώς το νησί των «πειρατών» : με αφετηρία το λιμάνι της Σκύρου, τη Λιναριά καιμε κατεύθυνση νοτιοανατολικά, η πορεία περνάει ανάμεσα από τις νησίδες Διαβατές, δύο νησίδες στην είσοδο του κόλπου της Καλαμίτσας. Ανάμεσα από τον Μέσα Διαβάτη και τον έξω Διαβάτη περνούν τα καΐκια και τα σκάφη καθώς προσεγγίζουν τη Λιναριά ή αναχωρούν από αυτήν, εξ'ου και το όνομά τους. Σήμερα οι νησίδες είναι γνωστές στη διεθνή επιστημονική κοινότητα για την ιδιαίτερη χλωρίδα και πανίδα που φιλοξενούν. θαυμάζοντας τα πετρώματα της νότιας Σκύρου και σε λιγότερο από μία ώρα, προσεγγίζουμε το νησί Σαρακήνικο ή Σαρακηνό ή του Δεσπότη το νησί που στέκει μπροστά στον όρμο Τρεις Μπούκες ως φρουρός του ιστορικού λιμανιού. Χαρακτηρισμένο ως τοπίο ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους, ονομάστηκε έτσι γιατί εδώ αγκυροβολούσαν συνήθως με τα πλοία τους οι Σαρακηνοί πειρατές, τακτικοί επιδρομείς της Σκύρου στα χρόνια της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Η όμορφη αμμώδης αγκάλη που ξεπροβάλλει, η Γλυφάδα, καλά κρυμμένη και προστατευμένη, αποτελεί ιδανικό μέρος για ορμητήριο, καταφύγιο, ή για ένα μπάνιο. Συνεχίζοντας με κατεύθυνση το νοτιοανατολικό άκρο της Σκύρου και το ακρωτήρι Λιθάρι μπορούμε να κα΄νουμεστάση στις μικρές Σπηλιές και μπάνιο στα καταγάλανα νερά τους. Στο βάθος φαίνεται το Λιθάρι, ο διώροφος πετρόχτιστος φάρος, που πρόσφατα χαρακτηρίστηκε ως μνημείο, λόγω της ιδιαίτερης κατασκευής του αλλά και λόγω της ιστορικής του σημασίας ως σημείο αναφοράς της ναυτικής παράδοσης της Ελλάδας.

Σε όλη τη διαδρομή μας συνοδοιπόροι μας είναι οι Μαυροπετρίτες, το σπάνιο μεταναστευτικό γεράκι που φωλιάζει στα απόκρημνα βράχια της περιοχής και έρχεται στη Σκύρο από τη μακρινή Μαδαγασκάρη τον Απρίλιο, για να ξαναφύγει πίσω τον Οκτώβρη. Η Σκύρος είναι γνωστή για το είδος καθώς φιλοξενεί τη μεγαλύτερη αποικία του Μαυροπετρίτη στον κόσμο. Απολαύστε το πέταγμά τους παρέα με άλλα είδη όπως τα αγριοπερίστερα. Στη διαδρομή συνήθως κάνουν την εμφάνισή τους σμήνη από τα θαλασσοπούλια Αρτέμηδες και Μύχοι.

Επιστρέφοντας στη Λιναριά, θα περάσουμε από την παραλία Ρένες για να θαυμάσουμε την άγρια φυσική ομορφιά της νότιας Σκύρου. Συστάδες σφενδαμιών, αγριελιές, πουρνάρια και βότανα όπως το φασκόμηλο και το θυμάρι συνθέτουν το μοναδικό αυτό τοπίο. Επιστροφή στο Λιμάνι της Λιναριάς.

Ηλιοβασίλεμα στη θάλασσα: με αφετηρία το γραφικό λιμανάκι στον Πεύκο, ο προορισμός είναι η Ατσίτσα, ένα γαλήνιο λιμανάκι στη δυτική πλευρά του νησιού. Στη διαδρομή περνάμε από την μικρή παραλία Αλυκό με τα καταγάλανα νερά, βλέπουμε τις θαλάσσιες σπηλιές κοντά στην τοποθεσία «Όρος» και περνάμε κοντά από την παραλία του Αγ. Φωκά. Συνεχίζοντας προς Ατσίτσα, το δάσος με τα πεύκα και τους κέδρους συναντά τη θάλασσα. Στάση στον παραθαλάσσιο οικισμό της Ατσίτσας, που στο παρελθόν αποτελούσε λιμάνι του νησιού. Οι πέτρινες κολώνες που φτάνουν ως την θάλασσα χρησίμευαν στο παρελθόν για τη μεταφορά των βαγονέτων των ορυχείων σιδήρου που λειτουργούσε στην περιοχή. Είναι η στιγμή για να απολαύσουμε στο πιο γαλήνιο μέρος του νησιού το ηλιοβασίλεμα. Επιστροφή στον Πεύκο γεμάτοι εικόνες και συναισθήματα.

Άλλη μία εξαιρετική πρόταση είναι οι θαλάσσιες σπηλιές. Με αφετηρία το Αχίλλι και κατεύθυνση νοτιοανατολική, ξεπροβάλλουν οι σπηλιές με τους θεαματικούς ιριδισμούς των νερών τους: η Πεντεκάλη, η Διατρυπτή, η Γερανιά Σπηλιά και η παραλία του Κόχλακα.

Εξερευνώντας το υποθαλάσσιο περιβάλλον του νησιού

Με περισσότερα από 151 είδη θαλάσσιας χλωρίδας και πανίδας, υποθαλάσσιες σπηλιές και ναυάγια, η εξερεύνηση του βυθού του νησιού αποτελεί μία εξαιρετική εμπειρία. Εδώ, ο οικότοπος που κυριαρχεί είναι τα λιβάδια Ποσειδωνίας, του θαλάσσιου ενδημικού φυτού της Μεσογείου Posidonia oceanica (το φυτό του Ποσειδώνα), που αποτελούν τόπο αναπαραγωγής πολλών ειδών ψαριών, καρκινοειδών (καβουριών, γαρίδων) και λειτουργούν ως νηπιοτροφείο για πληθώρα ειδών.

Η εναλλαγή ανάμεσα στο βόρειο και στο νότιο τμήμα του νησιού συνεχίζει να εντυπωσιάζει, ακόμα και στο υποθαλάσσιο περιβάλλον. Ξεχωρίζουν οι εντυπωσιακές και σπάνιες κόκκινες γοργονίες (*Paramuricea clavata*) που βρίσκονται σε κάποια σημεία της Σκύρου, και στον ύφαλο Ναυτίλο, ανοιχτά της Σκυροπούλας.

Έμπειροι δύτες, αρχάριοι ή παιδιά, μπορούν να απευθυνθούν στο καταδυτικό κέντρο που λειτουργεί στο νησί για μαθήματα και εξοπλισμό. Αν και τα προτεινόμενα σημεία για καταδύσεις είναι ανεξάντλητα, ακολουθούν μερικές προτάσεις.

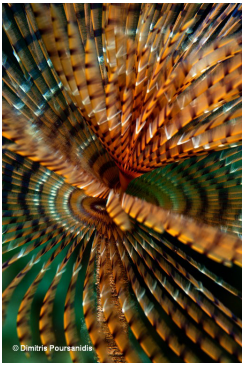

Σε απόσταση 4 χιλιομέτρων βορειονατολικά της Χώρας της Σκύρου, στην τοποθεσία «Γυρίσματα», που γειτνιάζει με την κεντρική παραλία της Χώρας, βρίσκονται τα Βρυκολακονήσια, ένα σύμπλεγμα μικρών νησίδων και υφάλων που το βάθος τους δεν ξεπερνάει τα 5 μέτρα από την εξωτερική πλευρά. Τα νησάκια αυτά, όπως μαρτυρά σε ένα βαθμό και το «μαύρο» όνομά τους, αποτελούσαν τόπο εναπόθεσης των ασθενών με πανούκλα πριν από 200 χρόνια. Εκεί, ο βυθός είναι βραχώδης και σε λιγότερο από ένα μέτρο βάθος υπάρχουν άφθονοι πληθυσμοί από θαλάσσιες ανεμώνες, κυρίως σε τοποθεσίες που προστατεύονται από τους βόρειους ανέμους.

Συνεχίζοντας βορειονατολικά, ένας μικρός αγροτικός δρόμος οδηγεί στην τοποθεσία «Καρεφλού», μια απομονωμένη αμμώδη παραλία, συνολικού μήκους 800 μέτρων, όπου εκβάλει ο ομώνυμος εποχικός ρύακας. Ο βυθός κατά μήκος της παραλίας, και σε απόσταση μέχρι 50 μέτρα από αυτή, είναι αμμώδης με εξαίρεση ένα κομμάτι στο νότιο τμήμα, στο οποίο έχει σχηματιστεί ψαμμίτης (beachrock). Η περιοχή αυτή, ακόμα και κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, είναι ερημική.

Στο βορειοανατολικό άκρο του νησιού βρίσκεται ο όρμος «Παλαμάρι», γνωστός από την ύπαρξη του ομώνυμου προϊστορικού οικισμού και ενός λιμανιού, τμήμα του οποίου βρίσκεται πλέον βυθισμένο στη θάλασσα. Καθώς πρόκειται για αρχαιολογική περιοχή, απαγορεύεται η κατάδυση με αυτόνομη συσκευή και επιτρέπεται η ελεύθερη κατάδυση μόνο. Στην αρχή, στην παραλία, υπάρχει μια μεγάλη

επιφάνεια ψαμμιτικού πετρώματος (beachrock), αποτέλεσμα της εισόδου γλυκού νερού υπογείως από τον υγρότοπο του Παλαμαριού. Πρόκειται για έναν υγρότοπο που έχει τη μορφή εκτεταμένου έλους με καλαμιώνα και το νερό δεν έχει εμφανή έξοδο προς την θάλασσα, καθώς η έξοδος γίνεται υπογείως. Ο υγρότοπος αποτελεί καταφύγιο για χιλιάδες αποδημητικά πουλιά όπως επίσης και τόπο αναπαραγωγής και διαβίωσης αρκετών ειδών αμφιβίων και ερπετών.

Η παραλία της Ατσίτσας στη βορειοδυτική πλευρά του νησιού έχει πάρει το όνομα της από την ομώνυμη νησίδα, μέρος του δικτύου NATURA 2000 της Σκύρου, που βρίσκεται ακριβώς μπροστά από την παραλία και την προστατεύει από τους δυτικούς ανέμους. Είναι μια βοτσαλώδης παραλία που δέχεται μεγάλο αριθμό επισκεπτών. Η νησίδα είναι τόπος αναπαραγωγής μεταναστευτικών πουλιών ενώ υπάρχουν και ενδημικά είδη.

Ο όρμος του Άγιου Φωκά βρίσκεται στο βορειοδυτικό μέρος του νησιού. Πρόκειται για ένα μικρό όρμο, προστατευμένο από τους βόρειους ανέμους. Το βάθος στα ανοιχτά του όρμου του Αγίου Φωκά φτάνει τα 65 μέτρα ενώ κοντά στην παραλία (σε απόσταση 300 μέτρων) δεν ξεπερνάει τα 20 μέτρα. Την περιοχή αυτή, κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, τη χρησιμοποιούν σκάφη αναψυχής (ιστιοπλοϊκά, κότερα, φουσκωτά σκάφη) ως σημείο πρόσδεσης και αγκυροβόλησης. Ο όρμος του Αγίου Νικολάου στην Καλαμίτσα βρίσκεται στο κεντρικό τμήμα του νησιού, στην δυτική πλευρά. Πρόκειται για τον μεγαλύτερο όρμο στο νησί. Στο βόρειο τμήμα του όρμου υπάρχει ο υγρότοπος της Καλαμίτσας, ένα σημαντικό υγροτοπικό σύστημα που αποτελείται από έναν εκτεταμένο καλαμιώνα, ένα μικρό έλος και την εκβολή. Αποτελεί καταφύγιο για χιλιάδες αποδημητικά πουλιά καθώς και τόπο αναπαραγωγής και διαβίωσης αρκετών ειδών αμφιβίων και ερπετών. Συχνά στον όρμο παρατηρούνται ψαροφάγα πουλιά όπως οι κορμοράνοι που πραγματοποιούν πτήσεις για την εύρεση τροφής στη θάλασσα, καθώς και καταδύσεις για τη σύλληψη αλιευμάτων (πελαγικά ψάρια) που είναι και η κύρια τροφή τους. Χταπόδια, αρκετά είδη ψαριών (μένουλες, σαργοί, πέρκες, χάνοι, οι λαπίνες, μικρά ροφοειδή, μπαρμπούνια, κουτσομούρες, κλπ.) είναι μερικά από τα είδη που απαντώνται στα σημεία αυτά. Έχουν παρατηρηθεί επίσης σπάνια και ιδιαίτερα είδη όπως το ενδημικό δίθυρο της Μεσογείου *Pinna nobilis*, καθώς και το είδος του ιππόκαμπου *Hippocampus guttulatus*.

Τέλος έξω από το νησί Σαρακήνικο το βάθος των 1.000 μέτρων εντυπωσιάζει και τον πιο απαιτητικό δύτη.

Ετήσια Γιορτή για το Σκυριανό άλογο

Αν βρισκόσαστε στη Σκύρο προς το τέλος του Ιουνίου ή αν μπορείτε να προγραμματίσετε την επίσκεψή σας στο νησί την περίοδο αυτή, θα βιώσετε τη μοναδική εμπειρία της ετήσιας γιορτής που διοργανώνεται προς τιμήν του συμβόλου του νησιού, του Σκυριανού αλόγου.

Μία τριήμερη γιορτή γεμάτη εκπλήξεις, εργαστήρια, καλλιτεχνικές εκθέσεις, παραστάσεις, επιστημονικές ομιλίες, προβολές ταινιών, περιπάτους στη φύση και φυσικά την ευκαιρία να γνωρίσετε το Σκυριανό Άλογο, τη μοναδική μικρόσωμη φυλή αλόγου.

Η ιδέα της διοργάνωσης μίας γιορτής για το Σκυριανό άλογο ξεκίνησε το 2014 με στόχο να καθιερωθεί ετησίως και να γίνει σημείο αναφοράς και έλξης επισκεπτών στο νησί κατά την αρχή της τουριστικής περιόδου. Η πρωτοβουλία αυτή γεννήθηκε από την ανάγκη να προβληθεί το Σκυριανό άλογο και εκτός του νησιού, να αναδειχτούν οι ικανότητές του και ο σύγχρονος ρόλος του στην παγκόσμια ιππική κοινότητα, ενώ κοινός τόπος όλων, ήταν η επιθυμία να αφιερώσουμε όλοι μαζί μία γιορτή στη σπάνια αυτή φυλή, μία γιορτή που της χρωστούσαμε.

Πληροφορίες : www.festivaloftheskyrianhorse.gr

Το ακρωτήριο Πουριά και το πανηγύρι του Αγίου Ερμολάου

Ένας περίπατος από τη Χώρα της Σκύρου προς τα βόρεια, μετά την περιοχή Μώλος, θα σας βγάλει στο ακρωτήριο Πουριά. Στην περιοχή υπάρχει πορώδες πέτρωμα, ασβεστολιθικός ψαμμίτης - άμμος. Καθώς το υλικό αυτό είναι ελαφρύ και θρυματίζεται εύκολα οι κάτοικοι του παρελθόντος το χρησιμοποίησαν για να χτίσουν τα σπίτια στη Χώρα της Σκύρου, όπως μαρτυρούν και τα πολυάριθμα κυβικά κοψίματά του και έτσι η ευρύτερη περιοχή είναι ένα αρχαίο λατομείο. Εκεί βρίσκεται η εκκλησία του Αγίου Νικολάου φτιαγμένη μέσα σε μια φυσική κοιλότητα που δημιουργήθηκε σε έναν εναπομείναντα βράχο από πωρόλιθο. Όταν

βρέθηκε η σπηλιά αυτή μετατράπηκε σε εκκλησία και αφιερώθηκε στον Αγ. Νικόλαο επειδή βρίσκεται κοντά στη θάλασσα.

Χρονολογείται πριν το 1806 χωρίς να υπάρχει σαφής χρονολογική αναφορά. Χαρακτηρίζεται ως υπόσκαφη και σπηλαιώδης και μαζί με την εκκλησία του Αγίου Αθανασίου του Αθωνίτη, την Παναγία τη Σπηλιώτισσα, τον Άγιο Αρτέμη, την Παναγία τη Λυμπιανή και τον Άγιο Αντώνιο ή Καλογεράτσι αποτελούν τις σπουδαίες σπηλαιώδης εκκλησίες που σώζονται σήμερα στη Σκύρο. Δίπλα στον Άγιο Νικόλαο, δίπλα στη θάλασσα, σώζεται ο μύλος των Φραγκούληδων και στο βάθος φαίνεται το σύμπλεγμα των νησίδων που ονομάζονται Βρυκολακονήσια, και το νησί του Αγίου Ερμολάου με το ομώνυμο εκκλησάκι του. Γιατρός και ιερέας που έζησε στη Νικομήδεια της Μικράς Ασίας, στα χρόνια του Ρωμαίου αυτοκράτορα Διοκλητιανού. Το όνομά του ήταν Ερμής, όταν όμως ασπάστηκε το χριστιανισμό και χειροτονήθηκε έλαβε το όνομα Ερμόλαος, γιατί διέθετε το χάρισμα να ερμηνεύει το θείο λόγο στο λαό. Κατά τους διωγμούς του 303 μ.Χ,. ο Ερμόλαος και οι ιερείς Έρμιππος και Ερμοκράτης κατέφυγαν στην εξοχή της Νικομήδειας. Εκεί ο Ερμόλαος γνώρισε έναν νέο σπουδαστή Ιατρικής, τον Παντολέοντα, που έγινε μαθητής του. Τον κατήχησε, τον βάπτισε χριστιανό και του έδωσε το όνομα Παντελεήμων, με το οποίο έγινε αργότερα ο γνωστός άγιος-γιατρός. Ο Άγιος Ερμόλαος θεωρείται προστάτης και γιατρός των παιδιών, και ο Άγιος Ερμόλαος στη Σκύρο είναι ένα από τα σημαντικότερα προσκυνήματα στη μνήμη του στη χώρα.

Οι Σκυριανοί τιμούν με σεβασμό και λαμπρότητα τη γιορτή του στις 26 Ιουλίου.

Το κατανυκτικό κλίμα και ο κόσμος που συγκεντρώνεται με ευλάβεια στο λιμάνι του Μώλου για να πάει με τα μικρά, ξύλινα καΐκια στο νησάκι το Αγίου δίνουν στην ημέρα μια διαφορετική νότα.

Μία ημέρα νωρίτερα το ακατοίκητο νησί επισκέπτονται μητέρες διάφορων ηλικιών για να καθαρίσουν το εσωτερικό του ναού και το προαύλιο, ώστε ο Άγιος να κρατήσει υγιή τα παιδιά τους και την επόμενη χρονιά. Ασβεστώνουν και στολίζουν με λουλούδια την εξαιρετική εικόνα του Αγίου Ερμολάου, που βρίσκεται

σε περίοπτη θέση και το σκαλιστό, ξύλινο τέμπλο. Ανήμερα, οι βαρκάρηδες με στολισμένα τα ξύλινα καΐκια τους συγκεντρώνονται από τα ξημερώματα στο μικρό λιμανάκι του Μώλου, βόρεια της Χώρας και δίπλα στην πιο τουριστική παραλία του νησιού, τα ξακουστά Μαγαζιά.

Προσκυνητές με χειροποίητους άρτους, λουκουμάδες και σκυριανές λιχουδιές στα χέρια, και οι ιερείς του νησιού που θα τελέσουν την εορταστική λειτουργία επιβιβάζονται και το ταξίδι για το ακατοίκητο νησάκι ξεκινά. Στη διαδρομή σιγοτραγουδούν στίχους αφιερωμένους στον Άγιο: «Στ' Αγι' Αρμολάου το νησί είναι ένα εκκλησάκι, το λένε Άγιε-Αρμόλαε, του Μώλου στολιδάκι. Γιορτάζει τον Ιούλιο, το μήνα Αλωνάρη, στη χάρη Του πηγαίνουνε όλοι, μικροί-μεγάλοι. Του Μώλου τα ψαράδικα τον κόσμο κουβαλούνε, στο δρόμο που πηγαίνουνε τους λέν' να τραγουδούνε».

Κατά τη διάρκεια της λειτουργίας οι μανάδες βγάζουν ένα ρούχο που φορούν εκείνη την ώρα τα παιδιά τους και το τοποθετούν, σύμφωνα με το έθιμο, σε μια τρύπα στην ανατολική πλευρά του βράχου για να το πάρει μακριά ο άνεμος και μαζί του τις αρρώστιες. Το τελετουργικό ολοκληρώνεται με το προσκύνημα της εικόνας. Στην επιστροφή στήνεται πανηγύρι στο λιμάνι του Μώλου και το γλέντι με παραδοσιακά τραγούδια κρατά πολλές ώρες.

Συλλογή βοτάνων

Θυμάρι, θρούμπι, ρίγανη, φασκόμηλο, δενδρολίβανο, μαντζουράνα και άλλα βότανα της Σκυριανής γης χρησιμεύουν από τα παλιά χρόνια στην σκυριανή κουζίνα. Το φασκόμηλο ή φακός ήταν το κατεξοχήν αφέψημα για το πρωινό των Σκυριανών και φύεται στη νότια Σκύρο. Αφήνοντας το Νύφι και μετά την παραλία Κολυμπάδα με τα όμορφα βότσαλα, από μακριά, φαίνεται το οροπέδιο Βοκολίνας με τη μικρή φυσική του λίμνη. Εκεί έχει βρεθεί αρχαίος οικισμός που χρονολογείται στη νεολιθική εποχή από τα λίθινα εργαλεία που βρέθηκαν, ενώ πιθανολογείται ότι είναι ακόμα προγενέστερος. Το όνομά του πιθανόν να προέρχεται από την προϊστορική λατρεία της θεότητας του βοδιού, ενώ τα νεότερα χρόνια στην περιοχή μαζεύονταν, συνήθως το χειμώνα, τα βόδια που άφηναν ελεύθερα οι αγρότες.

Ένας μικρός περίπατος στη γύρω περιοχή, με κατεύθυνση δυτικά, οδηγεί σε περιοχή με άφθονο φασκόμηλο και θυμάρι. Για τη συλλογή του φασκόμηλου βέβαια, η

καλύτερη περιοχή είναι η παραλία Ρένες στη νοτιοανατολική πλευρά της Σκύρου. Η πρόσβαση εκεί γίνεται οδικώς, με τετρακίνητο αυτοκίνητο, από δύσκολο δρόμο με πέτρες (αρχή της σηματοδοτημένης πεζοπορικής διαδρομής νούμερο 6 προς Φανάρι- Φάρο) ή με σκάφος από τη θάλασσα. Επίσης, η καλύτερη εποχή για τη συλλογή του φασκόμηλου είναι νωρίς τον Αύγουστο. Και ενώ το φασκόμηλο φύεται μόνο στο νότιο τμήμα η σκυριανή ρίγανη φύεται αποκλειστικά στο βόρειο. Μία καλή τοποθεσία για τη συλλογή ρίγανης είναι η περιοχή της Καρεφλού, στο δρόμο προς το αεροδρόμιο. Λίγα μέτρα πριν την παραλία, με κατεύθυνση βόρεια, μετά το εκκλησάκι του Αγ. Πέτρου, η περιοχή νωρίς τον Αύγουστο γίνεται σημείο συνάντησης για ντόπιους και επισκέπτες που θέλουν να μαζέψουν ρίγανη.

Στα μονοπάτια της Σκύρου: Σηματοδοτημένη ΔΙΑΔΡΟΜΗ 4:
Αχίλλι- Προφήτης Ηλίας

Για να απολαύσει κανείς μία πανοραμική θέα του νησιού πρέπει να ανέβει έως το εξωκλήσι του Προφήτη Ηλία, στην κορυφή του ομώνυμου λόφου, ακολουθώντας τη διαδρομή 4. Ο Άι- Λιάς ο Ψλές (ο ψηλός), όπως τον ονομάζουν οι Σκυριανοί για να τον ξεχωρίζουν από τα υπόλοιπα ομώνυμα εξωκλήσια, βρίσκεται στο κεντρικό τμήμα του νησιού, στην πεδινή περιοχή του Καλλικριού, σε υψόμετρο 294 μέτρων. Η τοποθεσία αποκαλύπτει την αντίθεση ανάμεσα στο πυκνό πευκοδάσος της βόρειας πλευράς και το βραχώδη όγκο του Κόχυλα, το «Βουνό» όπως το ονομάζουν οι Σκυριανοί της νότια πλευράς. Η διαδρομή ξεκινάει από το Αχίλλι και είναι ιδιαίτερα ανηφορική. Η γιορτή του Προφήτη Ηλία είναι στις 20 Ιουλίου, το πανηγύρι γίνεται μία ημέρα νωρίτερα.

Μήκος διαδρομής: 4 χλμ (με την επιστροφή)
Ώρες πορείας: 1ω 30λ

9. Η Σκύρος το φθινόπωρο

Στο πανηγύρι του Άη Μάμα και στη Παναγιά τη Σπηλιώτισσα

Την πρώτη του Σεπτέμβρη οι Σκυριανοί γιορτάζουν τον Άη Μάμα, τον προστάτη των τσοπάνηδων. Η εκκλησία βρίσκεται στην Καλαμίτσα - υπάρχει ένδειξη στον κεντρικό δρόμο - και η πρόσβαση γίνεται είτε από ένα χωματόδρομο απόστασης ενός χιλιομέτρου, είτε από ένα όμορφο, βατό μονοπάτι που ξεκινάει από την τοποθεσία Πλατάνια. Είναι χτισμένη, πάνω στα ερείπια αρχαίου ναού, πιθανών του Πανός, σε ένα πανέμορφο τοπίο ανάμεσα σε περιβόλια με λεμονιές και πορτοκαλιές, και κυπαρίσσια. Ο Άγιος, τσοπάνης και αυτός με το στραβοράβδι των τσοπάνηδων στο χέρι, δέχεται στο πανηγύρι τα αρνιά που του προσφέρουν οι τσοπάνηδες για να φυλάει και αυτός με τη σειρά του, τα δικά τους κοπάδια.

Στις 7 του Σεπτέμβρη εορτάζεται με παραδοσιακό πανηγύρι η σπηλαιώδης εκκλησιά Γενέθλια της Παναγίας ή η Παναγία η Σπηλιώτισσα, μία από τις έξι υπόσκαφες και σπηλαιώδεις εκκλησίες της Σκύρου. Βρίσκεται στο πρώτο νοτιοανατολικό ύψωμα από τον κόλπο Αχίλλι. Ένα σχετικά ανηφορικό αλλά ευχάριστο μονοπάτι, ενός χιλιομέτρου, διασχίζει το Κανάλι της Παναγιάς της Σπηλιώτισσας και καταλήγει στο ξωκλήσι. Η σπηλιά αποτελείται από δύο θαλάμους, το πέτρωμα της είναι ασβεστολιθικό και σύμφωνα με ερευνητές πρέπει να είχε χρησιμοποιηθεί από τον άνθρωπο της Παλαιολιθικής εποχής. Για την εκκλησία δεν υπάρχει καμία γραπτή πληροφορία που να μαρτυρά την χρονολόγησή της αλλά πιθανών, να χτίστηκε πριν το 1821.

Τα πανηγύρια στη Σκύρο αποτελούν μία ξεχωριστή εμπειρία για τον επισκέπτη, καθώς διατηρούν ακόμα την αυθεντικότητά τους και τον ευλαβικό χαρακτήρα τους. Κάθε εκκλησία συντηρείται από πολλές οικογένειες, τους επιτρόπους, που είναι υπεύθυνοι για τον καθαρισμό και την προετοιμασία των εορτασμών. Ακόμα και σήμερα η οικογένεια της οποίας είναι η σειρά να είναι επίτροπος, φυλάει όλη τη χρονιά την εικόνα του Αγίου στο σπίτι της και την επιστρέφει την ημέρα της εορτής. Το έθιμο των επιτρόπων είχε μεγάλη αξία, ιδιαίτερα στο παρελθόν, αφού ήταν η μοναδική στιγμή όπου οι διαφορετικές κοινωνικές τάξεις των Σκυριανών, άρχοντες και τσοπάνηδες, συνεργάζονταν και συνευρίσκονταν. Στα πανηγύρια προσφέρεται ούζο, το παραδοσιακό φαγητό -κρέας με πιλάφι- και σπιτικό άφθονο κρασί.

Συλλογή άγριων μανιταριών

Από τα τέλη του φθινοπώρου έως τις αρχές του χειμώνα, αγαπημένη συνήθεια των Σκυριανών είναι η συλλογή μανιταριών και το μαγείρεμά τους με παραδοσιακές συνταγές. Παρόλο που στη Σκύρο φύονται πολλά είδη μανιταριών, όπως αποκαλύπτει η εξαιρετική εργασία που έγινε από μαθητές και καθηγητές του Γυμνασίου της Σκύρου το 2009-2010 στα πλαίσια μαθημάτων περιβαλλοντικής αγωγής, λίγα είναι τα είδη που αναγνωρίζουν και καταναλώνουν οι κάτοικοι στο νησί. Αυτά είναι:

Οι Μανίτες: πρόκειται για 4 είδη του γένους Lactarius που, παρόλο που είναι διαφορετικά είδη μανιταριών, οι ντόπιοι τα ονομάζουν όλα (και τα 4 είδη) «μανίτες», από την αρχαιοελληνική λέξη αμανίτες, δηλαδή μανιτάρια. Φύονται σε πολλά μέρη με πεύκα στο νησί, από τα τέλη φθινοπώρου - αρχές χειμώνα. Αναλυτικά είναι τα είδη Lactarius deliciosus, Lactarius deterrimus, Lactarius sanguiflus και Lactarius semisanguifluus.

Τα Φτίτσα: πρόκειται για το είδος Pleurotus eryngii, ένα από τα πιο νόστιμα φαγώσιμα στην Ελλάδα. Η ονομασία του οφείλεται πιθανών στο σχήμα του που θυμίζει αφτί, (Α)υτίτσι()α= Φτίτσα. Φύεται συνήθως σε μικρές ομάδες, σε χέρσα χωράφια, και αποκλειστικά κοντά σε νεκρά γαϊδουράγκαθα, στις ρίζες των οποίων είναι και παράσιτα. Το συναντάμε στα τέλη του φθινοπώρου σε διάφορα χέρσα του νησιού, αλλά κυρίως στο Τραχύ.

Τα Βασιλικάρια: πρόκειται για είδη του γένους Infundibulicybe (Clitocybe) Gigas και Geotropa. Είναι εκλεκτής ποιότητας μανιτάρι, φύεται σε σειρές ανάμεσα στις πευκοβελόνες και στα σχίνα, σε διάφορα μέρη του νησιού, κατά τα τέλη του φθινοπώρου και σχεδόν όλο το χειμώνα.

Οι Λαχανομανίτες: πρόκειται για διάφορα λευκά είδη του γένους Agaricus, άριστης ποιότητας εδώδιμο μανιτάρι, αλλά χρειάζεται προσοχή λόγω της ομοιότητας του με επικίνδυνα είδη του γένους Amanita. Στη Σκύρο τα αποκαλούν κάποιοι και «μαρίες» ενώ λίγοι τα αναγνωρίζουν με βεβαιότητα.

Φύονται σε χωράφια και ανοικτές εκτάσεις το φθινόπωρο ως αργά το χειμώνα και ίσως και την άνοιξη.

Λα(γ)οπορδές: πρόκειται για είδη του γένους Lycoperdon, κυρίως το είδος Lycoperdon Perlatum, πολύ κοινό είδος μανιταριού στην Ελλάδα, αλλά στη Σκύρο παρόλο που οι ντόπιοι το αναγνωρίζουν, δεν το τρώνε. Φύεται σε μικρές συστάδες, σε ξέφωτα, σε πολλά σημεία του νησιού και σχεδόν όλο τον χρόνο.

Οι Πρητσκομανίτες (Πρήτσκες): πρόκειται για όλα τα είδη που οι Σκυριανοί συναντούν αλλά δεν αναγνωρίζουν. Η ονομασία τους προέρχεται από την τοπική παράδοση που θέλει όσα μανιτάρια δεν τα ξέρουμε, να θεωρούνται δηλητηριώδη και ακόμη και αν τα αγγίξουμε θα πρηστούν τα χέρια μας. Παρόλο που δεν ισχύει η φήμη αυτή, γιατί ακόμη και τα τοξικά και επικίνδυνα μανιτάρια δεν βλάπτουν μόνο με το άγγιγμα, η παράδοση έρχεται να προλάβει ενδεχόμενες δηλητηριάσεις από την κατανάλωση μανιταριών που δεν αναγνωρίζονται με βεβαιότητα.

Σκυριανές συνταγές με μανιτάρια

Τηγανητά μανιτάρια

Πλένουμε τα μανιτάρια, τα κόβουμε σε λεπτές φέτες και τα στεγνώνουμε καλά, ακουμπώντας τα σε χαρτί κουζίνας. Προσθέτουμε αλάτι και πιπέρι, τα αλευρώνουμε και τα ρίχνουμε σε τηγάνι με λάδι που καίει. Όταν ροδοκοκκινίσουν τα βγάζουμε και τρώγονται ως μεζές για κρασί Τα πιο κατάλληλα για τηγάνι είναι οι μανίτες.

Κοκκινιστά μανιτάρια με σάλτσα

Κόβουμε τα μανιτάρια σε μικρά κομμάτια και αφού έχουμε τσιγαρίσει κρεμμύδι σε μια κατσαρόλα ρίχνουμε μέσα τα μανιτάρια. Προσθέτουμε φρέσκια ντομάτα, πιπέρι και αλάτι κι αφήνουμε να σιγοβράσει μέχρι να «δέσει». Συνοδεύει πολύ καλά διάφορα ζυμαρικά ή σερβίρεται ως κυρίως πιάτο. Πιο κατάλληλα για κοκκινιστά είναι τα βασιλικάρια και τα φτίτσα.

Μανιτάρια γαράτα (ξιδάτα)

Πλένουμε και κόβουμε τα μανιτάρια σε μεγάλα κομμάτια. Αφού τα ζεματίσουμε σε βραστό νερό, τα στραγγίζουμε και τα βάζουμε μέσα σε μια γυάλα γεμάτη ξίδι. Πάνω - πάνω βάζουμε λίγο λάδι. Διατηρούνται άριστα για το χειμώνα.

Στα μονοπάτια της Σκύρου: Σηματοδοτημένη ΔΙΑΔΡΟΜΗ 2:
Χώρα, Ανάβαλσα, Παναγία Λυμπιανή, Αγ. Κωνσταντίνος, Χώρα

Η κυκλική Διαδρομή 2, αρχίζει από το Χωριό και τελειώνει σ' αυτό, περνά από την περιοχή Αναβάλλουσα όπου βρίσκεται η κύρια πηγή υδροδότησης ολόκληρης της Σκύρου, από παλιό νερόμυλο και ασβεστοκάμινα που μαρτυρούν σημαντικές πτυχές της καθημερινής ζωής του νησιού στα τέλη του 19ου αιώνα. Καθ' όλη την πορεία ενδιαφέρον προκαλούν τα μικρά εξωκλήσια που στέκουν σε τοποθεσίες σπάνιας ομορφιάς. Ένα από αυτά, η Παναγιά Λυμπιανή, είναι λαξευμένο μέσα σε σπηλιά και θεμελιωμένο σε μάρμαρα αρχαίου ναού που χρονολογείται το 1798. Η ιστορική, λαογραφική και κοινωνική τους αξία είναι μεγάλη.

Μια παράλληλη διαδρομή με ρυάκι στην αρχή της, που ανηφορίζοντας περνάει μέσα από πευκοδάσος, εναλλάσσεται με αγροκτήματα και βοσκότοπους. Στην περιοχή αυτή διαβιεί σημαντικός αριθμός αιγοπροβάτων ελευθέρας βοσκής και για το λόγο αυτό υπάρχουν και μικρές διάσπαρτες στάνες.
Θρύλοι, παραδόσεις και παραμύθια έχουν ως σημείο αναφοράς περιοχές της διαδρομής αυτής (πηγές, σπηλιά του Καλικάντζαρου), ενώ αξιοσημείωτα είναι και τα ιστορικά μνημεία που συναντάμε στην πορεία μας, όπως το παλιό υδραγωγείο «Παλιοσλήνα» και οι αγιογραφημένες εκκλησίες.
Γιορτάζεται στις 7 /9.
Μήκος διαδρομής: 14χλμ ,ώρες πορείας: 5ω 30λ,συνδέεται με τη διαδρομή 9.

Στα μονοπάτια της Σκύρου: Σηματοδοτημένη ΔΙΑΔΡΟΜΗ 5:
Από το Αχίλλι για τον Άγιο Αρτέμιο και από εκεί σύνδεση με τη Διαδρομή 3

Η διαδρομή 5 οδηγεί σε ένα από τα πιο αγαπημένα εξωκλήσια των Σκυριανών, τον Άγιο Αρτέμιο. Χτισμένο μέσα σε μία σπηλιά, στη βορειοανατολική πλευρά του Κόχυλα και σε υψόμετρο 370 μέτρων, εντυπωσιάζει τον επισκέπτη με την υπέροχη θέα του προς το Αιγαίο πέλαγος και τον κάμπο του Καλλικριού.
Αφετηρία είναι ο όρμος Αχίλλι απ' όπου, σύμφωνα με τη μυθολογία, αναχώρησε ο Αχιλλέας για τον πόλεμο της Τροίας. Η διαδρομή ξεκινάει με έναν ανηφορικό χωματόδρομο με φρύγανα και ρεματιές γεμάτες πικροδάφνες και λυγαριές. Συνεχίζει με ένα πεζοπορικό μονοπάτι που περνάει κάθετα τη στενή ρεματιά Γαϊδουρόρεμα και καταλήγει στο εξωκλήσι. Ο βράχος σκεπάζεται από έναν αιωνόβιο και τεράστιο κισσό και ανάμεσα στα κλαδιά του φυτρώνει το 'Γαρύφαλλο του Αγι- Αρτεμιού', ένα

μικρό γαρύφαλλο με λίγα φύλλα και χρώμα γκριζωπό. Δίπλα στην εκκλησία υπάρχει υπόγειο άνοιγμα με πόσιμο νερό, το «πηγάδι» όπως λέγεται στη Σκύρο. Ο Άγιος Αρτέμιος γιορτάζεται στις 20 Οκτωβρίου.

Οι πιο απαιτητικοί περιπατητές μπορούν να συνεχίσουν ως την κορυφή του Κόχυλα (788μ. ύψος) και να συναντήσουν τη διαδρομή 3 που καταλήγει στον κόλπο της Καλαμίτσας.

Μήκος διαδρομής: 3 χλμ από το Αχίλλι + 3 χλμ ως την διαδρομή 3,ώρες πορείας: 1ω 20λ + 1 ω 20λ.

Επισκέψεις σε τοπικά εργαστήρια λαϊκής τέχνης

Παρά τις επιρροές της ιστορίας, το νησί έχει τη δική του, αυθεντική, λαϊκή τέχνη. Πηγές έμπνευσης υπήρξαν η θάλασσα, το φυσικό τοπίο, τα ζώα και η μυθολογία. Η Σκύρος είναι πανελλήνια γνωστή για τα μικρά, ξυλόγλυπτα έπιπλά της, την υφαντουργία και την παραδοσιακή κεραμική. Χαρακτηριστικά είναι τα «κόκκινα» κεραμικά από κοκκινόχρωμο πηλό χωρίς υάλωμα, με διακοσμητικά λευκά γραμμικά σχέδια, που θυμίζουν κεντήματα. Μικροσκοπικοί καναπέδες, πολυθρόνες, σκαμνιά, κασέλες στολισμένα με διάφορα σκαλιστά μοτίβα όπως γεωμετρικά σχήματα, ανθρώπινες μορφές και στοιχεία από τη φύση έχουν κάνει τη Σκύρο γνωστή σε όλη τη χώρα για την παράδοσή της στη ξυλογλυπτική τέχνη. Γοργόνες, τσαλαπετεινοί, ελάφια, παγώνια, άνθη, τριήρεις, σειρήνες και τέρατα ξεπηδούν από τα μοναδικά σκυριανά υφαντά και κεντήματα που προορίζονταν για το στολισμό του σπιτιού και το στολισμό της σκυριανής φορεσιάς. Σήμερα υπάρχουν πολλοί τεχνίτες στο νησί που διατηρούν επισκέψιμα εργαστήρια σε διάφορες περιοχές. Πολλά από τα παλιά αυτά έργα τέχνης σώζονται στο Ιστορικό - Λαογραφικό Μουσείο

του Μάνου Φαλτάιτς όπου υπάρχει επίσης και αναπαράσταση του εσωτερικού του αυθεντικού σκυριανού σπιτιού.

Στοιχεία λαϊκών τεχνιτών και καλλιτεχνών

Ξυλογλύπτες

Αυγοκλούρης Λευτέρης 22220 91106, περιοχή Λινώ
Μανωλιός 22220 91321, 92938, περιοχή Χώρα
Μπαλωτής Ιωάννης 22220 91483, περιοχή Μώλος
Ανδρέου Γιώργος 22220 92926, περιοχή Χώρα

Κεραμικά

Φτούλης Σταμάτης 22220 91559, περιοχή Μαγαζιά
Κατσαρέλιας Στάθης 22220 92918, περιοχή Μαγαζιά
Βαρσάμου - Νικολάου Εφροσύνη 22220 91142, περιοχή Μαγαζιά
Ασημενού Ιωάννα 22220 92723

Κεντήματα

Αμέρσα Παναγιώτου : τηλ. 69733 97693 και 22220 92827

Γλυπτική

Λάμπρου Γιώργος 22220 91334, περιοχή Μαγαζιά

Εκθεσιακοί Χώροι

Έκθεση παραδοσιακών κεντημάτων 'Το Αρχοντικό της Αμέρσας' 22220 92827, περιοχή Καλαμίτσα

Επίσκεψη σε κτήματα με σκυριανά άλογα

Το Σκυριανό άλογο έχει συμπεριληφθεί στα προστατευόμενα είδη της άγριας ελληνικής πανίδας. Από περίπου 2.000 άλογα που ζούσαν στη Σκύρο στις αρχές του 20ου αιώνα, σήμερα ο πληθυσμός τους στο νησί υπολογίζεται γύρω στα 200 άτομα. Ο κίνδυνος εξαφάνισης του είδους ήταν μεγάλος αλλά χάρη στις συντονισμένες προσπάθειες φορέων και ιδιωτών στη Σκύρο, η κατάσταση του είδους είναι σε καλό σημείο. Σημαντική στη διάσωση του είδους είναι η δράση της Ένωσης Μικρόσωμης Φυλής

Αλόγων Σκύρου, ένας σύλλογος για την προστασία του είδους (www.skyrianhorsesociety.gr), με κύριες δραστηριότητες

Επίσης, σήμερα τα άλογα υπάρχουν σε ορισμένα σημεία του νησιού σε ιδιωτικές ιδιοκτησίες και σε επισκέψιμες φάρμες, όπου γίνεται ελεγχόμενη αναπαραγωγή με στόχο τη διάσωση του είδους. Στο βόρειο μέρος, στην περιοχή Τραχύ, ο Στάθης Κατσαρέλιας και η Amanda Simpson διοργανώνουν σεμινάρια για παιδιά και ενήλικες στην επισκέψιμη φάρμα τους (https://skyrosislandhorsetrust.com), ενώ στο Καλικρί, κοντά στην Καλαμίτσα, ο Μανώλης Τραχανάς διοργανώνει βόλτες για μικρά παιδιά και ως παραγωγός φάβας χρησιμοποιεί τα άλογα ως βοηθούς για το αλώνισμά της (www.skyrianhorses.org). Ξεχωριστή εμπειρία η γνωριμία με τους ανθρώπους αυτούς και η συμμετοχή στις δραστηριότητές που διοργανώνουν καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου.

10. Η Σκύρος τον χειμώνα

Επίσκεψη στο Κάστρο της Σκύρου

Στη Χώρα της Σκύρου διασώζονται αρκετά μνημεία της βυζαντινής και μεσαιωνικής ελληνικής ιστορίας. Εκείνο όμως που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον από άποψη θρησκευτική, πολιτισμική κ.ά. είναι η Μονή του Αγίου Γεωργίου, του πολιούχου του νησιού. Σύμφωνα με την προφορική παράδοση, ο Νικηφόρος Φωκάς κατευθυνόταν προς την Κρήτη με σκοπό την ανάκτησή της από τους Άραβες (960), συνοδευόμενος από τον Άγιο Αθανάσιο τον Αθωνίτη. Ο τελευταίος αποβιβάστηκε κατά την κάθοδο στη Σκύρο, όπου και παρέμεινε για ένα χρόνο περίπου. Όταν ο Νικηφόρος Φωκάς επέστρεψε έχοντας απωθήσει αποτελεσματικά τους Σαρακηνούς, ίδρυσε τη Μονή ως αφιέρωμα για την επιτυχή εκείνη έκβαση. Όπως αναφέρει ο Σκυριανός Κ. Κωνσταντινίδης, η Μονή χτίστηκε έξω από το κάστρο του μυθικού βασιλιά Λυκομήδη, πάνω σε ερείπια αρχαιοελληνικού ναού, αφιερωμένου στο Διόνυσο. Η σημερινή μορφή της όμως ανάγεται πιθανότατα στο 1354, όταν ο Δούκας της Νάξου Νικόλαος Ντελακαρτσέρι πραγματοποίησε κάποια σημαντικά οχυρωματικά έργα. Παράλληλα, η σπηλιά στην οποία λέγεται ότι διέμενε ο Άγιος Αθανάσιος βρίσκεται ανατολικά του βράχου του Κάστρου, στα 110 μ., και εκεί υπάρχει και ομώνυμο ξωκκλήσι.

Άλλο ένα σημαντικό βυζαντινό μνημείο, που θεμελιώθηκε και εκείνο πάνω σε αρχαιοελληνικό ναό αφιερωμένο στην Αθηνά, αποτελεί η εκκλησία Κοίμησης της Θεοτόκου, η οποία προήχθη σε Επισκοπή και υπαγόταν στην Αρχιεπισκοπή Αθηνών. Όπως αναφέρεται στην κτητορική επιγραφή, ιδρύθηκε το 895, την περίοδο του αυτοκράτορα Λέοντα ΣΤ΄ του Σοφού. Η Επισκοπή, όπως συνηθίζεται να αποκαλείται, υπέστη σημαντικές καταστροφές σε σεισμό του 1840, με αποτέλεσμα την εγκατάλειψή της. Το τέμπλο της μεταφέρθηκε και υπάρχει ακόμη στον ναό του Αγίου Ιωάννη στη συνοικία Κοχύλια.

Τέλος, το τρίτο μεσαιωνικό κτίσμα του Κάστρου με ιδιαίτερη ιστορία αποτελεί η «Σκοτεινή Φυλακή», για τους ντόπιους, ή, απλώς, μία από τις δεξαμενές νερού που χτίστηκαν την περίοδο της

Ενετοκρατίας. Ένας εξαιρετικός περίπατος γύρω από τον λόφο νοτιοανατολικά του Κάστρου που ονομάζεται Φούρκα, είναι δηλωτική της χρήσης του χώρου κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Η λέξη αυτή σημαίνει τον τόπο απαγχονισμού και απαντάται και σε άλλα μέρη της Ελλάδας. Στην κορυφή του λόφου της Φούρκας βρίσκονται κατάλοιπα αρχαιοελληνικού ναού, αφιερωμένου στον Απόλλωνα, με διαστάσεις 24,10 x 17, 60μ. Ο ναός ανακαλύφθηκε σχετικά πρόσφατα, στις αρχές του 20ού αιώνα από τον φιλόλογο και αρχαιολόγο Μιχαήλ Δέφνερ. Σύμφωνα με μια μυθολογική παράδοση, ο θεός Απόλλωνας ήταν ο πατέρας του βασιλιά Λυκομήδη. Η πρώτη καταγεγραμμένη μαρτυρία της λατρείας του θεού στη Σκύρο βρίσκεται στον Ομηρικό Ύμνο προς Απόλλωνα: Σκῦρος καὶ Φώκαια καὶ Αὐτοκάνης ὄρος αἰπύ...

Αρχαιολογικό Μουσείο Σκύρου

Φτάνοντας στη Χώρα, δίπλα στην πλατεία Μπρουκ, θα συναντήσετε το Αρχαιολογικό Μουσείο της Σκύρου. Ιδρύθηκε το 1963 και εκθέτει ενδιαφέροντα ευρήματα που μαρτυρούν τη μακραίωνη ιστορία του νησιού.

Στις δύο αίθουσες του μουσείου εκτίθενται ποικίλα αρχαιολογικά ευρήματα που ανακαλύφθηκαν σε διάφορες περιοχές της Σκύρου και χρονολογούνται από την πρωτοελλαδική περίοδο (2800 – 1900 π.Χ.) έως τη ρωμαϊκή περίοδο (1ος αιώνας π.Χ.). Στα εκθέματα του μουσείου περιλαμβάνεται η εξαιρετική συλλογή από κεραμικά που ανακαλύφθηκαν στη Χώρα και το Παλαμάρι, τα οποία είναι της πρωτοελλαδικής περιόδου (2800 1900μ.Χ.).

Στο Μουσείο εκτίθεται επίσης, συλλογή κεραμικών της μυκηναϊκής περιόδου (1600 – 1100μ.Χ.) τα οποία ανακαλύφθηκαν σε διάφορες περιοχές του νησιού. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν δύο αγγεία αυτής της περιόδου με παράσταση πλοίου στο ένα και παράσταση ψαριών στο άλλο.

Πρόσφατες ανασκαφές στο νησί, έφεραν στο φως αρχαιολογικά ευρήματα της γεωμετρικής και της αρχαϊκής περιόδου.

Επίσης, κοσμήματα όπως περιδέραια και καρφίτσες, πόρπες και σκουλαρίκια. Οι αρχαιολογικές ανασκαφές συνεχίζονται στο Παλαμάρι και στο μουσείο υπάρχει ειδικός χώρος, με εκθέματα από την αρχαία πόλη – λιμάνι της Σκύρου. Στο αρχαιολογικό μουσείο της Σκύρου, υπάρχει ειδικά σχεδιασμένος χώρος όπου αναπαριστάται το Σκυριανό σπίτι, με όλους τους λειτουργικούς του χώρους, ακριβώς όπως ήταν χρόνια πριν. Σε αυτό το χώρο υπάρχουν όλα τα οικιακά σκεύη, τα διακοσμητικά, τα κεντήματα, αλλά και οι φορεσιές που χρησιμοποιούνταν παλιότερα, δίνοντας την ευκαιρία στον επισκέπτη να γνωρίσει από κοντά την καθημερινότητα της παλιάς Σκύρου και τη μακραίωνη παράδοση της.

Επίσκεψη στο Λαογραφικό Ιστορικό Μουσείο Φαλτάιτς

Το Μουσείο Μάνου Φαλτάιτς ιδρύθηκε το 1964 και είναι ένα από τα πρώτα τοπικά Ιστορικά - Λαογραφικά Μουσεία της Ελλάδας. Στεγάζεται στο παλιό αρχοντικό της οικογένειας «Φαλνταήδων», της οποίας οι ρίζες χάνονται στο Βυζάντιο, και είναι χτισμένο πάνω στον μεγαλύτερο πύργο των Πελασγικών τειχών του νησιού, τον «Παλιόπυργο» (Παλαιόπυργο). Το Μουσείο περιλαμβάνει συλλογές από τη Σκυριανή ιστορία και τον πολιτισμό του νησιού, από την Ελληνική παραδοσιακή οικονομία, με 3.000 περίπου αντικείμενα και συλλογές με σπάνιες εκδόσεις (βιβλία και έγγραφα) από τον 16ο αιώνα. Στο υπαίθριο θέατρο του Μουσείου φιλοξενούνται ποικίλες πολιτιστικές εκδηλώσεις, κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες, αλλά και το χειμώνα διοργανώνονται, στους εσωτερικούς χώρους, πολιτιστικές βραδιές από τους φίλους του Μουσείου. Το Μουσείο βρίσκεται δίπλα στην πλατεία της Αιώνιας ποίησης (πλατεία Μπρουκ όπως έχει επικρατήσει) και η πρόσβαση γίνεται με αυτοκίνητο ή με τα πόδια από τη Χώρα.

Στα μονοπάτια της Σκύρου: Σηματοδοτημένη ΔΙΑΔΡΟΜΗ 6: Ρένες - Φάρος

Η Διαδρομή 6 καταλήγει στο νοτιοανατολικό άκρο της Σκύρου, στο ακρωτήρι Λιθάρι. Εκεί, βρίσκεται πετρόχτιστος διώροφος φάρος, που ονομάστηκε Λιθάρι, γιατί είναι χτισμένος πάνω στα βράχια. Κατασκευάστηκε το 1894 και είναι ο μοναδικός φάρος στην Ελλάδα με διώροφο κτίσμα από κατασκευής του, στη βάση του πύργου. Το παλιό περιστροφικό σύστημα των κατόπτρων του χρειαζόταν "κούρδισμα" κάθε πενήντα λεπτά. Σήμερα δεν επιτηρείται και έχει εφοδιαστεί με αυτόματο μηχάνημα, ενώ εδώ και είκοσι χρόνια λειτουργεί με φωτοβολταϊκά συστήματα.

Η διαδρομή ξεκινάει από τον όρμο Ρένες και διασχίζει το πλάτωμα στη θέση Αραγάδες. Εκεί συχνάζουν αγέλες με καθαρόαιμα ή ημίαιαμα Σκυριανά άλογα. Το τοπίο είναι επιβλητικό με απότομα βράχια να καταλήγουν σε γαλαζοπράσινα νερά. Από τον Απρίλιο έως τον Οκτώβρη, συνοδοιπόροι στη διαδρομή προς το φάρο είναι οι Μαυροπετρίτες, ένα απειλούμενο γεράκι που φωλιάζει στα απόκρημνα βράχια. Η Σκύρος φιλοξενεί τη μεγαλύτερη αποικία του παγκοσμίως. Το τελευταίο τμήμα της διαδρομής είναι σε μία απότομη πλαγιά όπου υπάρχει ακόμα σε καλή κατάσταση το παλιό

μονοπάτι. Ο φάρος το 2012 χαρακτηρίστηκε από το Υπουργείο Τουρισμού και Πολιτισμού ως μνημείο τόσο για την αρχιτεκτονική του κατασκευή, όσο και για τον αρχικό μηχανισμό του φάρου, διότι αποτελεί σημαντική τεχνική και επιστημονική μαρτυρία για τα φωτιστικά συστήματα των φάρων στο τέλος του 19ου αιώνα.

Μήκος διαδρομής: 4,5 χλμ συν την επιστροφή,ώρες πορείας: 2ω + 2ω

Χριστούγεννα στη Σκύρο

Οι Χριστουγεννιάτικες γιορτές στη Σκύρο διαρκούν σχεδόν δεκαπέντε μέρες περιλαμβάνοντας τα Χριστούγεννα, την Πρωτοχρονιά και τα θεοφάνεια. Αρκετά έθιμα και παραδόσεις συνεχίζονται έως τις μέρες μας. Εφτάζυμα ψωμιά, κουλούρες (κ'λόρες), χριστόψωμα στολισμένα με καρύδια και αμύγδαλα, κουραμπιέδες, μελομακάρονα (φοινίκια) και ξεροτήγανα ετοιμάζονται από τις νοικοκυρές για να φιλεύουν τους επισκέπτες. Την παραμονή και ανήμερα των Φώτων, οι Σκυριανές νοικοκυρές ετοιμάζουν τις περίφημες πίτες μαρμαρίτες. Υπάρχουν 2 είδη, οι νηστίσιμες που γίνονται την παραμονή των Φώτων, με σταφίδες και κόκκινη κολοκύθα, και οι κανονικές που γίνονται με μυζήθρα ή τυρί και κόκκινη κολοκύθα για την εορτή των Φώτων. Οι Σκυριανές νοικοκυρές τις ψήνουν σε μεγάλα κεραμίδια ή τούβλα μέσα στο τζάκι. Κατά την παράδοση, όταν έψηναν οι γυναίκες τις μαρμαρίτες, οι καλλικάντζαροι σκαρφάλωναν πάνω στις ταράτσες των σπιτιών, έχωναν το χέρι τους από την καμινάδα, το κρεμούσαν ως κάτω (οι καλλικάντζαροι υποτίθεται ότι μπορούσαν να μακραίνουν όσο θέλουν τα χέρια και τα πόδια τους) και παρακαλούσαν τραγουδιστά να τους δώσουν κανένα κομμάτι. Αν τους έδιναν, έβγαζαν το χέρι, έπαιρναν τη μαρμαρίτα και έφευγαν.

Εξαιρετική εμπειρία είναι η συμμετοχή των επισκεπτών την ημέρα των θεοφανείων, όπου ο σταυρός βαφτίζεται στην πηγή Αναβάλσα, στον ποταμό Κηφισό, αφού προηγηθεί η λιτάνευση των εικόνων του Αη- Γιώργη έως την πηγή. Για τους Σκυριανούς είναι πολύ σημαντικός ο συμβολισμός του αγιασμού των υδάτων της κύριας πηγής υδροδότησης της Χώρας και συμμετέχουν ευλαβικά. Αγιασμός των υδάτων γίνεται και στο λιμάνι της Σκύρου, τη Λιναριά.

Συνταγή για Μαρμαρίτες

ΥΛΙΚΑ
Μισή κολοκύθα μέτρια (1 κιλό)
1 κρεμμύδι τριμμένο
100 γραμμ. Κεφαλογραβιέρακανέλα
μπαχάρι σκόνη
1 κουτ. γλυκού ξερό δυόσμο
αλάτι, πιπέρι
1 φλ. του καφέ λάδι
½ κιλό ζύμη για φύλλο

Για τη γέμιση:
Τρίβετε το κρεμμύδι και το τυρί. Καθαρίζετε την κολοκύθα, βγάζετε τα σπόρια και τις ίνες και κόβετε σε κομμάτια. Βάζετε τα κομμάτια της κολοκύθας να βράσουν για να μαλακώσουν και μετά την κάνετε πουρέ στο μίξερ. Οπως είναι ο πουρές της κολοκύθας ,βάζετε αλάτι, λίγη κανέλα, μπαχάρι σκόνη, ξερό δυόσμο, πιπέρι, λίγο τριμμένο κρεμμύδι και τα σοτάρετε σε ένα τηγάνι με λίγο λάδι. Προσθέτετε στο μείγμα το τυρί, ανακατεύετε καλά και το αφήνετε λίγο να σταθεί.
Όταν περάσει λίγη ώρα ρίχνετε αλεύρι στο πλαστήρι σας ή στο τραπέζι που δουλεύετε, παίρνετε λίγη ζύμη και με τον πλάστη ανοίγετε μικρές πιτούλες. Σε κάθε πίτα που ανοίγετε βάζετε μια κουταλιά με γέμιση, πασπαλίζετε με τριμμένο τυρί και κλείνετε καλά την πιτούλα όπως κάνουμε στις τυρόπιτες.

Η Σκυριανή Αποκριά και η Καθαρά Δευτέρα

Είναι δύσκολο να περιγράψει κάποιος τι μπορεί να βιώσει ο επισκέπτης όταν βρεθεί στη Σκύρο την περίοδο των Αποκρεών . Οι εκδηλώσεις , που έχουν τις ρίζες τους σε διονυσιακές τελετές, σημαίνουν το τέλος του χειμώνα και τον ερχομό της άνοιξης. Ο γέρος, η κορέλα και ο φράγκος είναι τα κύρια πρόσωπα της Αποκριάς που αρχίζουν να ντύνονται (ή να γίνονται όπως λένε οι ντόπιοι, αποτυπώνοντας το πόσο βαθιά και ουσιαστικά δένονται με τον χαρακτήρα) από το άνοιγμα του Τριωδίου έως την τελευταία Κυριακή της Τυρινής. Ο γέρος φοράει το καπότο, ένα είδος μάλλινης τσοπάνικης κάπας. Στη μέση του δένονται κουδούνια περασμένα σε λυτάρια (τρίχινα σχοινιά) και από πάνω τα τροκάνια, δηλαδή τα στρογγυλά κουδούνια που ζυγίζουν 50- 60 κιλά. Η κουκούλα της κάπας στολίζεται με «μελ΄κάρια» (μανουσάκια), ζουμπούλια ή βιολέτες. Έτσι στολίζεται και το

στραβοράβδι, το μπαστούνι του τσοπάνη. Για μάσκα φοράει τη «μ΄τσούνα», μια προβιά από αποβολή κατσίκας. Ο γέρος χορεύει με ένα συγκεκριμένο ρυθμό στην αγορά του Χωριού, συνοδευόμενος από την κορέλα. Η φορεσιά της κορέλας αποτελείται από διάφορα κομμάτια της γυναικείας φορεσιάς. Στο κεφάλι φοράει ψεύτικές κοτσίδες και το πολίτικο μαντήλι της Κύμης. Στο στήθος φοράει μία καρφίτσα και στο δεξί χέρι κρατάει ψηλά ένα μαντήλι που το ανεμίζει καθώς στροβιλίζεται. Οι κορέλες (που παλαιότερα ήταν άντρες) τραγουδούν στους γέρους «το χαβά τα΄ κορέλας», έναν αποκριάτικό αργό σκοπό, για να ενθαρρύνουν και να συντροφεύουν τους γέρους. Το τρίτο πρόσωπο, ο φράγκος, είναι μεταγενέστερο στοιχείο του εθίμου και προστέθηκε στις αρχές του 20ου αιώνα για να διακωμωδήσει αυτούς που βγάλανε τα βρακιά (τα παραδοσιακά ρούχα) και φορέσανε τα ευρωπαϊκά, τα παντελόνια. Η φορεσιά τους αποτελείται από διαφορετικά ρούχα με κωμικό χαρακτήρα. Στη μέση δένουν ένα κουδούνι ή μία κουκουνάρα καλαμποκιού ή ένα τενεκεδάκι με πετρούλες για να κάνει θόρυβο. Στο δεξί χέρι κρατούν μια «μπορού» (κοχύλι των ψαράδων) για να φυσούν και να κάνουν φασαρία και στον αριστερό ώμο ένα τρίχινο «τροβά» (ταγάρι).

Την Κυριακή της Τυρινής διαδραματίζεται το δρώμενο της Τράτας όπου μία βάρκα με το πλήρωμά της, που αποτελείται από ερασιτέχνες ηθοποιούς, στήνεται στην πλατεία του Χωριού για να διακωμωδήσει καταστάσεις και προσωπικότητες της Σκύρου, αλλά και της ελληνικής επικαιρότητας. Πρόκειται για ένα σατυρικό έθιμο που προβάλλει και διατηρεί την ταυτότητα της τοπικής κοινωνίας. Ως δρώμενο προστέθηκε τον 20ο αιώνα αλλά αναμφίβολα έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα και τον θεοποιημένο τράγο, τον Σάτυρο. Η πανάρχαια γιορτή του Τριωδίου κλείνει με τα έθιμα της Καθαράς Δευτέρας, όπου Σκυριανοί, μικροί - μεγάλοι, άνδρες και γυναίκες, φοράνε όλες τις φορεσιές τους και σεργιανίζουν στην αγορά του Χωριού. Οι κοπέλες και τα μικρά παιδιά φορούν διάφορα κομμάτια της νυφικής φορεσιάς σε συνδυασμό με τσεμπέρι χρυσοκέντητο στο κεφάλι και ονομάζονται «βλάχες». Την Αποκριά, κάθε σπίτι, φτιάχνει πίτες παραδοσιακές (τυρόπιτα, κρεατόπιτα) και χειροποίητα μακαρόνια, τα κοχύλια, ενώ τα παραδοσιακά εδέσματα της Καθαράς Δευτέρας είναι η φάβα, τα «μ΄σόκορφα» (φύλλα και φύτρες του φυτού της φάβας που είναι τρυφερά, γλυκά και νόστιμα και τρώγονται σαν ωμή σαλάτα με μαύρες ελιές και ψωμί), οι βολβοί, ο ταραμάς κ.α. Μία επίσκεψη στο Μουσείο Φαλτάιτς και στο εργαστήρι του γλύπτη Γιώργου Λάμπρου και της Σκυριανής λαογράφου Αλίκης Λάμπρου στα Μαγαζιά, είναι εξαιρετική πρόταση για να κατανοήσει ο επισκέπτης τα έθιμα των Αποκριών καλύτερα και πιο ουσιαστικά.

11. Ορνιθοτουρισμός

Αρκετά μακριά από τη Στερεά Ελλάδα, ανάμεσα σε Εύβοια και σε Λέσβο - Χίο, η Σκύρος στέκεται αγέρωχη στη μέση του κεντρικού Αιγαίου. Με έκταση λίγο μεγαλύτερη από 220 τετραγωνικά χιλιόμετρα και ποικιλία βιοτόπων αξιοπρόσεκτη, αποτελεί καταφύγιο για πλήθος ειδών πουλιών που είτε ζουν μόνιμα σε αυτήν, είτε την διέρχονται στις μεταναστευτικές τους διαδρομές, είτε την επισκέπτονται την άνοιξη για να αναπαραχθούν, είτε την προτιμούν για να ξεχειμωνιάσουν.

Και είναι αυτή η βιοποικιλότητα της που θα συναρπάσει τον παρατηρητή πουλιών και τον φωτογράφο άγριας ζωής, γιατί μέσα της θα μπορέσει να απολαύσει πολλά και διαφορετικά είδη πουλιών, έστω και σε μέτριους ή μικρούς αριθμούς. Περιγραφικά μπορεί να αποτυπωθεί ως:

Η ανοικτή θάλασσα που την περιζώνει, με πλήθος νησίδες, νησιδάκια και βραχονησίδες να την περιτριγυρίζουν και η ακτογραμμή της με απότομους βράχους, χαλικώδεις όπως και αμμώδεις παραλίες, ασφαλή καταφύγια για τα θαλασσοπούλια και χώροι αναζήτησης της τροφής τους.

Εποχιακοί χείμαρροι, ρέματα και μικρά έλη για τα πουλιά που ζουν σχεδόν αποκλειστικά κοντά στο γλυκό νερό ή το επισκέπτονται για τροφοληψία-νεροληψία.

Μικρές αγροτικές εκτάσεις με χωράφια, λιβάδια, κήπους, αμπέλια και ελαιώνες, όπου λογής-λογής μικροπούλια πηγαινοέρχονται καθημερινά για να καλύψουν τις βιολογικές τους ανάγκες.

Χαμηλοί λόφοι και βουνά για τα αρπακτικά πουλιά και τα πουλιά των ανοικτών εκτάσεων, καλυμμένα με φρύγανα και λίγους θαμνώνες, όπως και ένα μεγάλο πευκοδάσος που προσφέρει περίσσια ασφάλεια, στο κέντρο του νησιού.

Και τέλος, το ανθρώπινο περιβάλλον με τις κατοικίες, τους οικισμούς και τα χωριά για τα είδη πουλιών που συνήθισαν την παρουσία μας και επέλεξαν να μένουν κοντά μας.

Η επικοινωνία του νησιού με την υπόλοιπη Ελλάδα είναι αρκετά τακτική. Ο ντόπιος πληθυσμός είναι φιλόξενος και οι τουριστικές υποδομές ανεπτυγμένες και σε υψηλό επίπεδο. Το βασικό οδικό δίκτυο αρκετά καλό και οι βοηθητικοί δρόμοι και τα μονοπάτια τόσο ικανοποιητικά όσο να προκαλούν τον επισκέπτη παρατηρητή πουλιών για εξερεύνηση και ανακαλύψεις.

Και τα πουλιά παρόντα. Σε όλη τη Σκύρο, από άκρη σε άκρη, όλες τις εποχές του χρόνου. Παρόλη την μικρή σχετικά βιβλιογραφία και έρευνα, εδώ έχουν καταγραφεί 205 είδη πουλιών από 48 φτερωτές οικογένειες. Πουλιά όπως πάπιες, ερωδιοί, θαλασσοπούλια, ημερόβια και νυκτόβια αρπακτικά, παρυδάτια, γλάροι, γλαρόνια, περιστερόμορφα, κελάδες, χελιδόνια, σουσουράδες, πετρόκλιδες, τσίχλες, τσιροβάκοι, ποταμίδες, φυλλοσκόποι, κορακοειδή, κεφαλάδες, σπίζες, τσιχλόνια και τόσα άλλα.

Ένα ζευγάρι κιάλια, έναν οδηγό (βοηθό) αναγνώρισης και ένα σημειωματάριο είναι όλα όσα χρειάζεται ο επισκέπτης. Και διάθεση να γνωρίσει τα πουλιά της Σκύρου.

Οι σημαντικότεροι βιότοποι

Παρακάτω περιγράφονται οι σημαντικότεροι βιότοποι της Σκύρου, εκεί όπου ο επισκέπτης θα μπορέσει να παρατηρήσει και να καταγράψει τα περισσότερα από τα είδη πουλιών και κάποιες οδηγίες:

1. Όρος Κόχυλας

Λίγα λόγια για τον βιότοπο

Το όρος Κόχυλας (ή βουνό Κόχυλας) είναι το ψηλότερο βουνό της Σκύρου, με ψηλότερη κορυφή στα 792 μέτρα. Πρόκειται για μια ορεινή αλυσίδα που σχηματίζει ψηλούς απόκρημνους βράχους, ορθοπλαγιές, δασωμένες και ξερές ρεματιές, σάρες κ.α. Η κυρίαρχη βλάστηση είναι τα φρύγανα με μικρά κομμάτια λειμώνων και δασικών εκτάσεων.
Η μεγάλη έκταση του όπως και η γεωγραφική θέση του κατά μήκος της νοτιοανατολικής ακτής της Σκύρου, το καθιστούν σημαντικότατο διάδρομο των μεταναστευτικών πουλιών, καθώς χρησιμοποιείται σαν χώρος διέλευσης, στάθμευσης, ξεκούρασης και τροφοληψίας. Παράλληλα αποτελεί ιδανικό βιότοπο για τα σπάνια αρπακτικά πουλιά που διαβιούν στο νησί, όπως είναι ο Σπιζαετός και ο Μαυροπετρίτης.
Στις δυτικές υπώρειες του βουνού αναπτύσσονται εκτάσεις με καλλιέργειες και συστάδες δέντρων και θαμνοτόπια, ενώ υπάρχουν μικροί οικισμοί και απομονωμένες αγροικίες.

Τα πουλιά

Ακολουθώντας τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο από την Καλαμίτσα, προσεγγίζουμε το βουνό από τα βορειοδυτικά. Η πρώτη στάση θα γίνει στην θέση Βουκολίνα, όπου στο μικρό εποχιακό τέλμα ποτίζονται σπίζες και τσιχλόνια, αφήνοντας χώρο για τις διερχόμενες σύλβιες και τα άλλα μεταναστευτικά μικροπούλια. Συνεχίζοντας την πορεία μας, προσέχουμε τις πλαγιές και την κορυφογραμμή, προσπαθώντας να εντοπίσουμε αρπακτικά πουλιά, και κυρίως τους Σπιζαετούς και τους Πετρίτες που επιδημούν στην περιοχή.

Το μικρό οροπέδιο στην Άρη, είναι ο επόμενος προορισμός μας: πετρόκλησες, Μαυρολαίμηδες, σπίζες, τσιχλόνια και τσίχλες το χρησιμοποιούν για την διατροφή τους. Το Φρυγανοτσίχλονο δεν είναι σπάνιο εδώ, όπως και η Νησιωτική Πέρδικα, ενώ στον ουρανό εμφανίζονται τακτικά οι Μαυροπετρίτες, τα Βραχοχελίδονα, οι σταχτάρες και οι διερχόμενοι Μελισσοφάγοι. Ολοκληρώνουμε την περιήγηση μας στο τέλος του ασφαλτόδρομου, εκεί όπου το τοπίο γίνεται πιο σκληρό. Οι Σταχτοπετρόκλησες και οι Ωχροκελάδες κυριαρχούν στην περιοχή, όπως και τα Αγριοπερίστερα και οι Γαλαζοκότσυφες.

Σημεία θέασης-παρατήρησης

Το καλύτερο σημείο παρατήρησης πουλιών είναι το μικρό οροπέδιο στην Άρη καθώς χρησιμοποιείται ποικιλοτρόπως από μεγάλο αριθμό ειδών πουλιών, καθ΄όλη την διάρκεια του έτους.

Τι πρέπει να προσέξετε

Τα άγρια αλογάκια της Σκύρου που ζουν ελεύθερα στο βουνό γίνονται πολλές φορές επιθετικά, ιδιαίτερα κατά την αναπαραγωγική περίοδο.

2. Υγρότοπος Καλαμίτσας

Λίγα λόγια για τον υγρότοπο

Ο υγρότοπος της Καλαμίτσας ή το έλος της Καλαμίτσας είναι ο μεγαλύτερος υγρότοπος του νησιού. Καταλαμβάνει έκταση περίπου 700 στρεμμάτων και εκτείνεται δυτικά του οικισμού της Καλαμίτσας. Λόγω της μεγάλης -σχετικά- έκτασης του και της γεωγραφικής θέσης του στο νησί αποτελεί σημαντικότατο σταθμό των μεταναστευτικών –κυρίως- πουλιών, καθώς χρησιμοποιείται από αυτά σαν χώρος στάθμευσης, ξεκούρασης και τροφοληψίας. Αργά το καλοκαίρι συνήθως ξεραίνεται ή διατηρεί ελάχιστες από τις υδάτινες ποσότητες του.

Περιμετρικά του υγρότοπου εκτείνονται εκτάσεις με καλλιέργειες και συστάδες δέντρων και θάμνων που προσελκύουν διάφορα είδη πουλιών, κυρίως μικρόπουλα όπως πετρόκλησες, κεφαλάδες, Καστανολαίμηδες, σπίζες και άλλα.

Τα πουλιά

Ξεκινώντας από τον όρμο του Αγίου Νικολάου που συνορεύει με τον υγρότοπο μπορούμε να ψάξουμε στη θάλασσα, στην παραλία και στα βράχια για θαλασσοπούλια, όπως ο θαλασσοκόρακας, ο Ασημόγλαρος και ο Αιγαιόγλαρος. Στις υγροτοπικές εκτάσεις παρατηρούνται κυρίως κατά τις μεταναστευτικές περιόδους (άνοιξη και φθινόπωρο) αλλά και τον χειμώνα πλήθος ειδών πουλιών σε μικρούς πληθυσμούς, όπως ερωδιοί, Χαλκόκοτες, πάπιες, παρυδάτια, πουλάδες, κίρκοι, γεράκια, Γερακίνες, Μαυροπετρίτες και γλαρόνια. Στην περιμετρική ζώνη των αγρών και των χωραφιών κυριαρχούν Βραχοκιρκίνεζα, τσίχλες, πετρόκλησες, Μελισσοφάγοι, Μαυρολαίμηδες, Κατσουλιέρησες, σπίζες, κορακοειδή και τσιχλόνια.

Σημεία θέασης-παρατήρησης

Το καλύτερο σημείο θέασης και παρατήρησης πουλιών είναι το μικρό γεφυράκι που βρίσκεται στο κέντρο περίπου της νότιας πλευράς του υγρότοπου.

Τι πρέπει να προσέξετε

Αποφύγετε γενικά να εισέρχεστε σε ιδιοκτησίες που ορίζονται από φράχτες ή χαμηλούς τοίχους και κινηθείτε σε δρόμους και μονοπάτια.

3. Όρμος Ασπούς

Λίγα λόγια για τον βιότοπο

Η περιοχή του όρμου της Ασπούς ορίζεται από την παραλία και τον μικρό όρμο, τον γειτονικό όρμο Αχίλλι και τις εκτάσεις που εκτείνονται προς τα δυτικά τους.

Πέρα από την παραλία και την θαλάσσια ζώνη, τα απομεινάρια υγροτοπικών εκτάσεων που κάποτε αποξηράνθηκαν ή επιχωματώθηκαν/μπαζώθηκαν είναι εμφανή ακόμα και σήμερα. Σαν αποτέλεσμα, μικρές εκτάσεις με βούρλα και καλάμια κατακλύζονται από επιφανειακά ύδατα ύστερα από βροχές, δημιουργώντας μικρούς εποχιακούς νερόλακκους, σημείο συνάντησης ερωδιών και παρυδάτιων πουλιών. Από την περιοχή δεν λείπουν τα σύδεντρα και οι ψηλοί θάμνοι, όπως και οι αγροί που προσελκύουν μεταναστευτικά μικροπούλια.

Τα πουλιά

Στους δύο όρμους οι θαλασσοκόρακες είναι συνηθισμένο θέαμα. Αραιότερα αλλά όχι σπάνια, διέρχονται λίγοι Αιγαιόγλαροι αναζητώντας τροφή και ξεκούραση και πολλοί Ασημόγλαροι. Μοναχικοί Αλκυόνες και Ακτίτες εμφανίζονται σποραδικά στα βράχια ή στην μικρή προβλήτα στο Αχίλλι, όπως και Κορμοράνοι.

Τα Μπεκατσίνια, οι Σταχτοτσικνιάδες και οι Χαλκόκοτες σταθμεύουν συχνά στα στάσιμα νερά, και τα μικρότερα πουλιά όπως μυγοχάφτες, Συκοφάγοι, Κούκοι, φυλλοσκόποι, Φοινίκουροι και αρκετά άλλα τριγυρίζουν στην περιμετρική ζώνη, ψάχνοντας για τον ανεφοδιασμό τους (τροφή). Τα περαστικά Τρυγόνια και οι ντόπιες Δεκαοχτούρες πολλές φορές ψάχνουν για σπόρους παρέα στο έδαφος, τα Ξεφτέρια καραδοκούν για κάποιο θήραμα και οι επιβλητικές Γερακίνες ανεπορούν πάνω από την έκταση.

Σημεία θέασης-παρατήρησης

Όλη η περιοχή είναι σχεδόν επίπεδη. Προτιμότερο λοιπόν είναι η αναζήτηση πουλιών να γίνει με αργό βηματισμό και πολλές στάσεις.

Τι πρέπει να προσέξετε

Αποφύγετε γενικά να εισέρχεστε σε ιδιοκτησίες που ορίζονται από φράχτες ή χαμηλούς τοίχους και να σταθμεύετε απρόσεκτα στον κεντρικό ασφαλτοστρωμένο δρόμο.

4. Ρεματιά Φερέκαμπου

Λίγα λόγια για τον υγρότοπο

Η εσωτερική ρεματιά του Φερέκαμπου είναι ένας από τους πιο σημαντικούς υγρότοπους του νησιού. Μπορεί να προσεγγιστεί και χωρίς τροχοφόρο μέσον, καθώς γειτονιάζει με την Χώρα και η διαδρομή είναι μικρής διάρκειας και ευχάριστη γιατί περνάει από αγροτικά τοπία, χωράφια και άλλες μικρές καλλιέργειες. Τα τελευταία χρόνια κατασκευάζεται ένα μικρό φράγμα στην περιοχή. Σε κοντυνή απόσταση βρίσκεται το μεγάλο πευκοδάσος της κεντρικής Σκύρου.

Τα πουλιά

Ακολουθώντας την διαδρομή από την Χώρα, και ξεμακραίνοντας από αυτήν, περνάμε μέσα από αγροτικές εκτάσεις όπου συναντάμε κυρίως Καρδερίνες, Φλώρους, Κουρούνες και τσιχλόνια, ενώ την άνοιξη και το φθινόπωρο τον ουρανό σχίζουν χελιδόνια και σταχτάρες.

Στη ρεματιά παρατηρούνται κυρίως κατά τις μεταναστευτικές περιόδους (άνοιξη και φθινόπωρο) αλλά και τον χειμώνα ερωδιοί, Χαλκόκοτες, λίγες πάπιες και παρυδάτια, πουλάδες, Καλαμόκιρκοι, Γερακίνες, γλάροι και γλαρόνια. Στην περιμετρική ζώνη των αγρών και των χωραφιών απαντώνται Βραχοκιρκίνεζα, Μαυρολαίμηδες, Κατσουλιέρηδες, σπίζες, κορακοειδή και τσιχλόνια.

Σημεία θέασης-παρατήρησης

Το καλύτερο σημείο θέασης και παρατήρησης πουλιών είναι η «αμφιθεατρική» όψη της ρεματιάς που εξασφαλίζεται από μία στάση στον χωματόδρομο της νότιας πλευράς της.

Τι πρέπει να προσέξετε

Αποφύγετε γενικά την ενόχληση στα πουλιά μιας και η έκταση του υγρότοπου είναι πολύ μικρή και τα πουλιά ενοχλούνται από την παρουσία σας, αν δεν τηρείτε αποστάσεις ασφαλείας από αυτά.

5. Εκβολή Χείμαρρου Κηφισού

Λίγα λόγια για την εκβολή

Η εκβολή αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα μικρού νησιωτικού εποχιακού χείμαρου. Διατηρεί μικρό καλαμιώνα και συστάδες με ιτιές, και πλάτανους, όπως και πικροδάφνες και λυγαριές. Ανάλογα με την εποχή εκβάλει στη θάλασσα.
Βρίσκεται βορειοανατολικά της Χώρας, στα Μαγαζιά και ουσιαστικά βρίσκεται περικυκλωμένη από κατοικίες και κήπους. Λόγω της μικρής έκτασης της προσελκύει ελάχιστα είδη πουλιών, ξεχωριστών όμως στο χώρο και με ευκολία στην παρατήρηση.

Τα πουλιά

Περαστικοί Νυχτοκόρακες και Μικροτσικνιάδες θα ξαφνιάσουν τον ανυποψίαστο επισκέπτη με την παρουσία τους. Οι παρατηρητές πουλιών θα εκτιμήσουν τον υγρότοπο και θα ψάξουν προσεκτικά για είδη που προτιμούν να κινούνται αθόρυβα, όπως οι ποταμίδες και οι πουλάδες.

Στις ανοικτές εκτάσεις που γειτονεύουν με την εκβολή, τον χειμώνα παρατηρούνται Σπίνοι, Ψαρόνια και Τσίχλες, σπανιότερα και Κοτσύφια.

Σημεία θέασης-παρατήρησης

Το καλύτερο σημείο θέασης και παρατήρησης πουλιών είναι το μικρό ξύλινο γεφυράκι που απέχει ελάχιστα μέτρα από την παραλία.

Τι πρέπει να προσέξετε

Αποφύγετε γενικά τους θορύβους και την όχληση που θα διώξουν μακρυά τα πουλιά και να εισέρχεστε σε ιδιοκτησίες.

Παρατήρηση θαλασσοπουλιών

Περίπου 2 χιλιόμετρα βόρεια από την εκβολή, το ακρωτήριο Πουριά συνιστάται σαν ιδανικό σημείο για παρατήρηση θαλασσοπουλιών: Μύχοι, Αρτέμηδες, γλάροι και γλαρόνια διέρχονται της θαλάσσιας περιοχής του Αιγαίου. Απαιτείται τηλεσκόπιο.

6. Εκβολή Παλαμαρίου και Κάμπος Τραχύ

Λίγα λόγια για την ευρύτερη περιοχή

Στο βόρειο τμήμα του νησιού, η εκβολή του ρέματος στο Παλαμάρι και ο κάμπος στο Τραχύ συνδυάζουν εξαιρετικά το ήσυχο και μαγευτικό μεσογειακό τοπίο. Μέσα σε λίγες εκατοντάδες στρέμματα εναλλάσσονται οι βοσκότοποι των χαμηλών λόφων με τα καμποχώραφα, η διαδρομή του ρέματος με τα φρύγανα και τα χέρσα, τα βράχια και η παραλία με τους αραιούς θαμνώνες.

Έτσι λοιπόν είναι «επιβεβλημένη» η επίσκεψη για παρατήρηση πουλιών, καθώς εδώ έχουν καταγραφεί είδη που προτιμούν το γλυκό νερό και είδη που προτιμούν τις επίπεδες εκτάσεις, είδη των θαμνώνων και των φρυγανότοπων, αρπακτικά πουλιά και θαλασσοπούλια.

Τα πουλιά

Μεταναστευτικοί ερωδιοί και παρυδάτια όπως Μαχητές, τρύγγες, σφυριχτές και σκαλίδρες, πουλιά

που ξεχειμωνιάζουν όπως Μπεκατσίνια και λίγες πάπιες, αλλά και διαβατάρικα γλαρόνια παρατηρούνται με ευκολία λόγω της μικρής έκτασης.

Οι Πετροτουρλίδες και οι Ποταμοσφυριχτές φωλιάζουν εδώ, όπως και τα Ψευταηδόνια και οι Μελισσοφάγοι.

Στα χωράφια οι Κιτρινοσουσουράδες, οι Τσαλαπετεινοί, οι πετρόκληδες, οι κελάδες, τα χελιδόνια και οι Καστανολαίμηδες δεν είναι σπάνιο θεάμα, ειδικά την άνοιξη. Ο προσεκτικός παρατηρητής θα εντοπίσει Κουκουβάγιες ακόμα και κατά την διάρκεια της ημέρας και θα ενθουσιαστεί από το πέρασμα των Στεπόκιρκων, των Λιβαδόκιρκων και των Μαυροκιρκίνεζων.

Σημεία θέασης-παρατήρησης

Η περιπλάνηση στην περιοχή θα προσφέρει μεγαλύτερες απολαύσεις στην παρατήρηση πουλιών από τα στατικά σημεία θέασης.

Τι πρέπει να προσέξετε

Σε κοντινή απόσταση βρίσκεται το αεροδρόμιο της Σκύρου, όπου απαγορεύεται η φωτογράφιση. Επίσης, μην πλησιάζετε σε κτηνοτροφικές μονάδες ή σε κοπάδια αιγοπροβάτων ελεύθερης βοσκής γιατί φυλάσσονται από σκύλους που μπορεί να μην είναι φιλικοί μαζί σας.

12. Τοπική κουζίνα και προϊόντα

Η διαμόρφωση της Σκυριανής παραδοσιακής διατροφής, με βαθιές ρίζες στην αρχαιότητα, σχετίζεται άμεσα με τη γεωμορφολογία της Σκυριανής γης. Η κτηνοτροφία από την αρχαιότητα έως και σήμερα είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη στη Σκύρο. Το άγριο κατσικάκι θεωρείται και είναι εκλεκτής ποιότητας, για αυτό και αποτελεί τον βασικότερο πρωταγωνιστή των τοπικών παραδοσιακών πιάτων. Τα γαλακτοκομικά προϊόντα όπως το ξινοτύρι (λευκό μαλακό τυρί από αιγοπρόβειο γάλα), η ντόπια γραβιέρα, η φέτα και η φρέσκια μυζήθρα ενθουσιάζουν και τον πιο απαιτητικό καταναλωτή. Τα αι γαιοπελαγίτικα ψάρια και θαλασσινά, με κυρίαρχο τον αστακό, αφθονούν στη Σκύρο.

Ξεχωριστό παραδοσιακό πιάτο αποτελεί και η φάβα που προέρχεται από το λαθούρι (τοπική ονομασία πίσε) και αποτελεί σημαντική τοπική ποικιλία. Με ρίζες στην αρχαιότητα, η καλλιέργεια του λαθουριού συνεχίζεται, με παραδοσιακό τρόπο, έως σήμερα, από νέους παραγωγούς. Η Σκύρος, από τις ιστορικές πηγές, φαίνεται ότι είχε μεγάλη παράδοση στην αμπελοκαλλιέργεια και στην παραγωγή κρασιού εξάγοντας οίνο, κατά το παρελθόν, στη Ρωσία και τη Μασσαλία. Όμως η εισβολή της φυλλοξήρας το 1946 επέδρασε δραματικά στην συρρίκνωση της. Σήμερα υπάρχουν σημαντικές παραδοσιακές τοπικές ποικιλίες που ανάμεσα τους ξεχωρίζει η ποικιλία μαερνό, για την οποίαγίνονται προσπάθειες από ντόπιους να διατηρηθεί και να εγγραφεί στον Εθνικό Κατάλογο Τοπικών ποικιλιών αμπέλου. Οι Σκυριανοί αγαπούν το κρασί και για αυτό τα περισσότερα νοικοκυριά φροντίζουν να φτιάχνουν το δικό τους κρασί που καταναλώνουν ιδιαίτερα το χειμώνα στα «κονάτσια», δηλαδή στις συναντήσεις φίλων και οικογενειών στα μικρά αγροτικά σπίτια που έχουν στα κτήματά τους. Αν βρεθεί ένας επισκέπτης την περίοδο του τρύγου στο νησί, θα ζήσει μία ξεχωριστή εμπειρία κοντά στους Σκυριανούς και απαραιτήτως πρέπει να αναζητήσει τα κρασιά των τοπικών παραγωγών.

Το Σκυριανό μέλι είναι ανώτερης ποιότητας χάρη στην χλωρίδα του νησιού, που αποτελεί την καλύτερη τροφή για το μελίσσι, αλλά και χάρη στις ιδιαίτερες κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν (ξηρή ατμόσφαιρα με χαμηλή υγρασία). Το μέλι της Σκύρου είναι θυμαρίσιο, από ρείκι και πεύκο.

Σημαντικές είναι και οι ποικιλίες ελιάς που υπάρχουν στο νησί όπως η βαλανολιά, από τη Λέσβο, θρουμπολιά (χονδρολιά) και η κορωνέικη (λαδολιά). Οι περισσότερες Σκυριανές οικογένειες έχουν τους ελαιώνες τους και παράγουν το λάδι για τη χρονιά τους. Ρίγανη, θρούμπι, θυμάρι, φασκόμηλο, δενδρολίβανο, μάραθος, βασιλικός και αρμπαρόριζα συνοδεύουν τις Σκυριανές συνταγές. Συνταγές που μεταφέρονται από γενιά σε γενιά, από την μανού (γιαγιά) και την μάνα, στην κόρη.

Γαστρονομικές Σκυριανές προτάσεις

Κατσικάκι λεμονάτο
Σκυριανή παραδοσιακή αστακομακαρονάδα
Πετνές με μακαρούνια
Κοχύλια (χειροποίητα σκυριανά μακαρόνια)
Γιαπράτσα (ντολμαδάκια με αμπελόφυλλα)
Κρομμύδες (βολβοί) τουρσί
Φάβα σκυριανή παντρεμένη
Τηγανίτες

13. Χρήσιμα Τηλέφωνα

Δήμος Σκύρου: 2222350300 www.skyros.gr

Σκύρος Ναυτική Εταιρεία: 22220 91789 - 22220 92164 www.sne.gr

Aegean Airlines: Πτήσεις Αθήνα- Σκύρο www.aegeanair.com

Sky Express: Πτήσεις Θεσσαλονίκη - Σκύρο www.skyexpress.gr

Λιμενικό Ταμείο: +30 2222093466 - 22220 96036 www.linariaport.gr

Κέντρο Υγείας: 2222092222

Αστυνομικό Τμήμα: 2222091274

14. Χάρτης

Υπόμνημα
Οικισμοί
Αεροδρόμιο
Λιμάνι
Οδικό δίκτυο
Δευτερεύοντες δρόμοι
Κύριοι δρόμοι
Μονοπάτια
Καταφύγιο Άγριας Ζωής (ΚΑΖ)
Δίκτυο NATURA 2000
ΖΕΠ - Ζώνη Ειδικής Προστασίας
Ν. Μέσα Ποδιά
Ν. Έξω Ποδιές
ΖΕΠ: GR2420009
Νησίδες Πύργοι
Τραχύ
Κάμπος-Κατούνες -Τραχύ
Νησίδες Γυρίσματα
Νησίδες Βρυκολακονήσια
Μώλος
Σκύρος
Ν. Κοτσιλές
ΖΕΠ: GR2420009
Ν. Ατσίτσα
Ατσίτσα
Ολυμπος
ΖΕΠ: GR2420009
Κλούθρος
Ν. Σκύρος
Ασπούς
Ν. Κουλούρης
Αγαλήνη
Πεύκος
Πεύκο-Αγ. Ιωάννης -Αγ. Παύλος
ΖΕΠ: GR2420009
Ν. Σκυροπούλα
Αχερούνες
Λιναριά
Καλαμίτσα
Κοχυλας
ΖΕΠ: GR2420006
Ν. Ρήνεια
Ν. Βαλάξα
ΖΕΠ: GR2420009
Νήσος Βάλαξα
Ν. Έξω Διαβάτης
Ν. Κεφάλι
ΖΕΠ: GR2420009
Ν. Μέσα Διαβάτης
Ν. Πλατεία
Ν. Σαρακηνό
0 1 2 4 6 8 km
1:160000

www.skyroslife.gr

LIFE09 NAT/GR/000323

Με τη συνεισφορά του χρηματοδοτικού μέσου LIFE+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη συγχρηματοδότηση του Πράσινου Ταμείου